

ANALYSE VAN DE KOSTEN EN PRIJZEN IN DE VERSCHILLENDE SCHAKELS VAN HET PRODUCTIEPROCES VAN RUNDVLEES

LIJST VAN AFKORTINGEN

Agra CEAS:	Agri-food economic & policy analysis
AWE:	Waalse vereniging van het Fokken
BEMEFA:	Beroepsvereniging van de Mengvoederfabrikanten
BIRB:	Belgisch Interventie en Restitutie Bureau
BSE:	Boviene Spongiforme Encefalopathie, (ook wel gekkekoeienziekte)
CBS:	Centraal Bureau voor de Statistiek (Nederland)
CGTA:	Centre de Gestion et de Technique Agricole (Fédération Wallonne de l'Agriculture)
CONSUM:	Contaminant Surveillance System
EC:	Europese Commissie
FADN:	Farm Accountancy Data Network
FAVV:	Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen
FEBEV:	Federatie van het Belgische Vlees
FENAVIAN:	Nationale Federatie der Fabrikanten van Vleeswaren en Vleesconserven
FOD Economie:	Federale overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
FTE:	Full-time equivalent
HICP:	Harmonised Indices of Consumer Prices
IMF:	Internationaal Monetair Fonds
INR:	Instituut voor Nationale Rekeningen
INSEE:	Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques (France)
IVB:	Interprofessionele Vereniging voor het Belgische Vlees
NACE:	Europese activiteiten nomenclatuur NACE-BEL
NBB:	Nationale Bank van België
StBA:	Statistisches Bundesamt Deutschland
TF:	Type of farming
VAR-Analyse:	Vector Autoregressie model
VVV:	Vlaamse Veehandelaars en Vleesproducenten

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

LISTE DES ABREVIATIONS

AFSCA:	Agence Fédérale pour la Sécurité de la Chaîne Alimentaire
Agra CEAS:	Agri-food economic & policy analysis
APFACA:	Association professionnelle des fabricants d'aliments composés pour animaux
AWE:	Association Wallonne de l'Elevage
BIRB:	Bureau d'intervention et de restitution belge
BNB:	Banque Nationale de Belgique
CBS:	Centraal Bureau voor de Statistiek (Nederland)
CE:	Commission européenne
CGTA:	Centre de Gestion et de Technique Agricole (Fédération Wallonne de l'Agriculture)
CONSUM:	Contaminant Surveillance System
ESB:	Encéphalopathie Spongiforme Bovine (aussi appelée maladie de la vache folle)
FEBEV:	Fédération Belge De La Viande
FENAVIAN:	Fédération Nationale des Fabricants de Produits et de Conserve de Viandes
FMI:	Fonds Monétaire International
FNCBV:	Fédération Nationale du Commerce de Bétail et Viande
FTE:	Full-time equivalent
HICP:	Harmonised Indices of Consumer Prices
ICN:	Institut des Comptes Nationaux
INSEE:	Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques (France)
IVB:	Association Interprofessionnelle pour la Viande Belge
NACE:	Nomenclature Européenne des activités économiques NACE-BEL
OTE:	Orientation technico-économique
RICA:	Réseau d'Information Comptable Agricole
SPF Economie:	Service Public Fédéral, PME, Classes moyennes et Energie
StBA:	Statistisches Bundesamt Deutschland
VAR-Analyse:	Vector Autoregression model

INLEIDING

Op een vergadering van 15 oktober 2008 heeft de werkgroep “Transparantie van de prijzen in de vlees- en melksector”, die voorgezeten wordt door het kabinet van de Minister van Ondernemen, de FOD Economie verzocht om, naar analogie met de studie over de melkprijzen, een diepgaande analyse uit te voeren van de recente prijs- en kostenevoluties in de verschillende schakels van de vleeskolom. Het was van meet af aan duidelijk dat er een afzonderlijke analyse nodig was voor de “rundvleeskolom” enerzijds en de “varkensvleeskolom” anderzijds. Terwijl de in vlees gespecialiseerde rundveehouderij¹ nog hoofdzakelijk op de lokale markt is gericht, is de varkenssector veel meer internationaal getint. Het zwaartepunt van de Belgische rundvleesproductie ligt bij het vleesrijke, vetarme Belgische witblauw ras. In ons land blijkt de consument een voorkeur te hebben voor dit magere, lichtroze vlees. In de meeste landen wordt voornamelijk vlees van andere soorten runderen geconsumeerd.

In deze analyse wordt getracht om meer duidelijkheid te verschaffen over de prijzen en de kosten in de rundvleeskolom. De aanpak is vergelijkbaar met de methodiek die voor de analyse van de melkprijzen werd gevolgd. Het was de bedoeling om op een systematische wijze voor elk van de schakels gegevens te verzamelen en te analyseren, zodat de transmissiemechanismen van prijzen en kosten duidelijker worden.

Uit de voorafgaandelijk door de leden van de werkgroep beschikbaar gestelde documentatie (onder meer door de NBB, de Boerenbond, FEBEV...) kwamen twee hoofdbekommernissen naar boven:

- hoe is het gesteld met de financiële situatie van de rundveehouder, in een context van stijgende (of hoge) voeder- en andere kosten?
- is er nog een band (of moet er een nauwere band worden verwacht) tussen het basisproduct (bijvoorbeeld de prijs die de vetmester krijgt voor zijn dieren) en het eindproduct (de prijs die de consument betaalt voor het rundvlees)?

Ook voor deze studie heeft de FOD Economie, in de tweede helft van 2008 en begin 2009, veelvuldige bilaterale contacten gehad met diverse actoren uit de sector en met andere instellingen die de rundvleessector van dichtbij volgen (Fenavian, Boerenbond, IVB, BIRB, Vlaams Gewest, Région Wallonne, FEBEV, FAVV, Filière Bovine Wallonne, AWE en de Vlaamse en Waalse federaties van de veehandelaars).

Het is onder meer dankzij hun medewerking dat dit verslag tot stand is kunnen komen. Het onderzoek werd afgesloten op 18 februari 2009.

De nota is als volgt opgebouwd. Bij wijze van kennismaking wordt in het eerste hoofdstuk getracht het economische belang van de rundvleesproductie te situeren. Daarna wordt, in een tweede hoofdstuk, uiteengezet hoe de rundvleeskolom in België werkt: welke actoren spelen een rol in dit complexe systeem, wat zijn de meest gebruikelijke “filières” die er voor zorgen dat het vlees van bij de producent tot op het bord van de consument komt?

Het derde hoofdstuk is gewijd aan de eerste schakel uit de rundvleeskolom, namelijk de vleesveehouder. Hoe evolueren kosten (onder meer voederkosten), opbrengsten (onder meer prijs

¹ In het vervolg van de studie wordt de term «rundveehouderij» (of rundveehouder) gebruikt als er gesproken wordt over de activiteit die er in bestaat rundvlees te produceren (in tegenstelling tot melk als hoofdactiviteit).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

voor levende dieren en karkasprijzen) en financiële situatie van de producent? Welke factoren spelen hierbij een rol?

In een vierde hoofdstuk werd er voor gekozen het deel van het productieproces dat begint bij het slachten van de vetgemeste dieren en eindigt bij het afleveren van het eindproduct aan de distributie (beenhouwer, grootwarenhuizen, hard discounters, ...) als één geheel te behandelen. Zoals uit hoofdstuk twee zal blijken, bestaat de rundvleeskolom immers niet uit duidelijk afgebakende en gescheiden deelactiviteiten, maar is er sprake van een tendens tot verticale integratie. De grote ondernemingen uit de sector oefenen met andere woorden tegelijkertijd verschillende activiteiten uit. Aan de hand van een praktijkvoorbeeld wordt de prijs “af-slachthuis” opgebouwd (er wordt met andere woorden een gedetailleerde en gekwantificeerde beschrijving gegeven van alle stappen die het vlees ondergaat tot het klaar is om aan de distributie te worden verkocht). In dit deel wordt tevens getracht de evolutie in de tijd van de verschillende kostprijselementen (prijzen aan de producent, lonen voor de verwerking, transport, energie, verpakingskosten...) te meten.

Daarna wordt in een vijfde hoofdstuk getracht een raming te maken van de evolutie in de tijd (van 2000 tot 2008) van de kosten van de distributeurs, de laatste schakel in het productieproces van rundvlees.

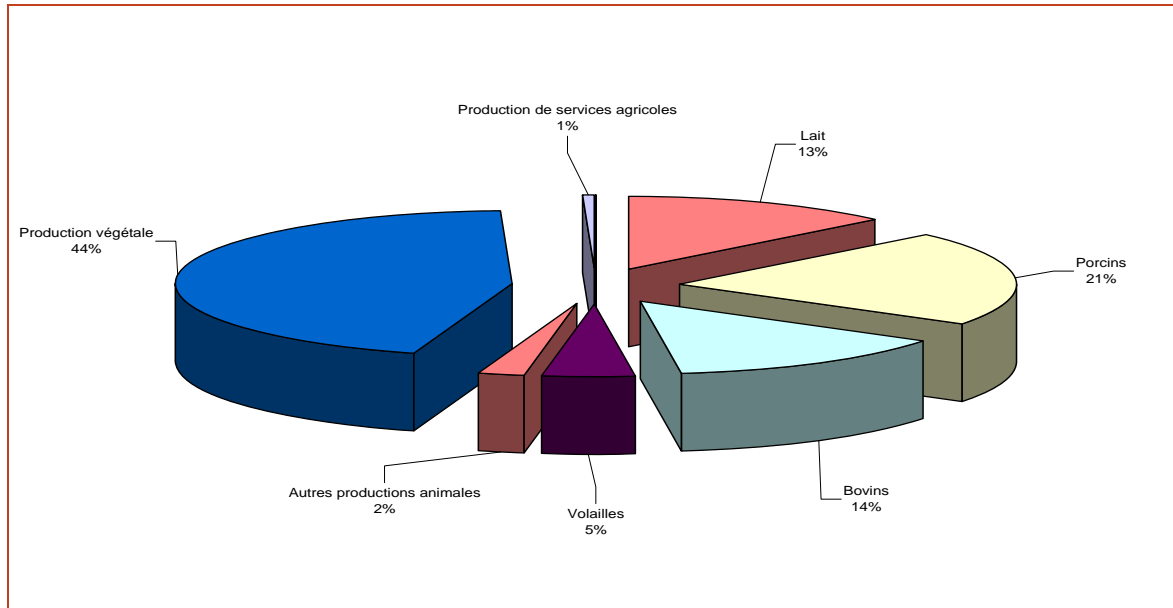
In het zesde hoofdstuk worden de consumptieprijzen voor rundvlees bestudeerd. Volgende vragen komen aan bod. Evolueren de Belgische consumptieprijzen voor rundvlees in België anders dan in de buurlanden? Hoe bewegen de consumptieprijzen voor verschillende soorten rundvlees (biefstuk, dunne lende, rosbief, hamburger, américain) onderling? Is er een verband met prijzen voor andere vleessoorten? In hoeverre is er sprake van een verschillend prijszettinggedrag naargelang het soort distributeur (zelfstandige beenhouwer, grootwarenhuizen en hard discounters)?

In de conclusies wordt onderzocht in hoeverre de evoluties in de consumptieprijzen voor rundvlees een weerspiegeling zijn geweest van het verloop van de verschillende kostprijselementen (opbrengst van de vleesveehouder, kosten van de verwerking, kosten van de distributie).

1. IMPORTANCE ECONOMIQUE DE LA FILIERE BOVINE

La production animale constitue depuis des années le secteur le plus important de l'activité agricole belge, avec une part moyenne de 54,7% pour la période allant de 2000 à 2007. L'élevage bovin représente quant à lui un quart de cette production animale et atteignait une valeur d'un peu plus d'un milliard d'euros en 2007. Il fournit ainsi une part moyenne de 13,7% de la valeur agricole belge totale. (tableau 1 de l'annexe)

Graphique 1: Structure de la valeur moyenne de la production agricole au cours de la période 2000 à 2007

Source: SPF Economie

La production de viande bovine est réalisée à partir d'un cheptel dont le nombre s'est progressivement réduit ces dernières années, passant d'un peu plus de 3 millions de bovins en 2000 à 2,6 millions de bovins en 2008, soit une baisse de 14,1% (tableau 2 de l'annexe). Cette baisse est avant tout un phénomène structurel (en cours depuis 1996) et est le reflet de la hausse de la productivité tant en viande qu'en lait, alors que la demande intérieure stagne, voire diminue. Au cours des dernières années on a également assisté à une plus grande ouverture des marchés, entraînant notamment des importations de viande en provenance d'Amérique latine et à certaines mesures politiques visant à freiner les niveaux de production. L'apparition de la maladie de la fièvre aphteuse et la crise de la vache folle (Encéphalopathie spongiforme bovine) au cours des années 2000-2001, amenant plusieurs exploitants à abandonner leur activité, a renforcé ce mouvement.

La réduction du cheptel touche pratiquement toutes les catégories de bovins, et principalement les vaches laitières (-16,3% pour 2000-2008²). Seul le nombre de vaches allaitantes est resté stable ces dernières années. En 1997, le troupeau de vaches allaitantes est devenu plus important que celui des vaches laitières. Cette tendance s'explique par le régime des quotas laitiers, qui a induit une réduction du nombre de vaches laitières afin de limiter le volume du lait produit, et par l'augmentation de la prime au maintien du troupeau de vaches allaitantes dans le cadre de la réforme MacSharry (1992) et de l'Agenda 2000.

Parallèlement, le nombre d'exploitations avec bovins s'est également réduit, mais à un rythme plus rapide (de 38 369 en 2000 à 27 443 en 2008, soit une diminution de 28,5%). Il en ressort ainsi un cheptel bovin moyen par exploitation en hausse, passant de 79 têtes en 2000 à 95 têtes en 2008 (tableau 3 de l'annexe). Par ailleurs, il est à noter que la réduction du cheptel a été de pair avec une

² Etant donné que le niveau global de production est figé (système de quotas), cette évolution traduit l'augmentation continue de productivité.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

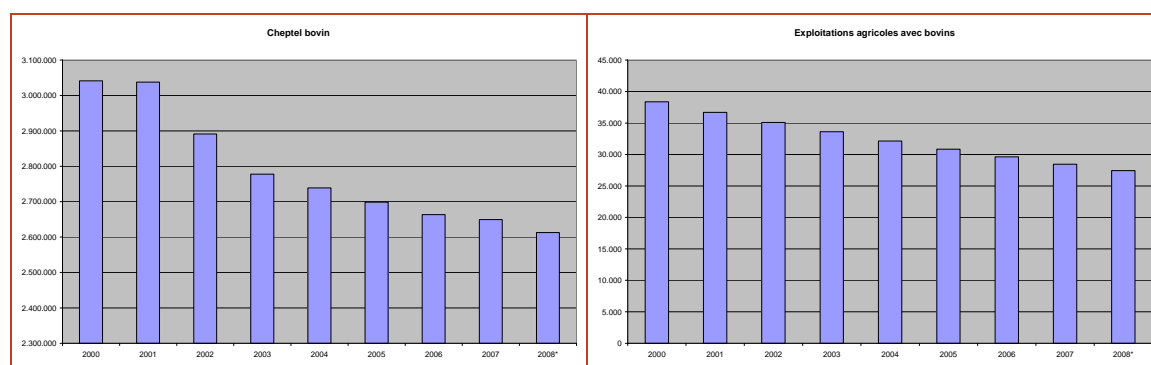
amélioration de la qualité de celui-ci³: le travail des éleveurs et la sélection des bêtes ont ainsi permis l'obtention d'animaux très viandoux et davantage adaptés à la demande.

La Flandre et la Wallonie se partagent de manière quasi égale le cheptel bovin belge. Cependant, il existe une nette différence dans la composition de celui-ci puisque le bétail wallon est davantage centré sur les vaches allaitantes tandis que la Flandre présente davantage de troupeaux de vaches laitières. En outre, l'engraissement se retrouve presque uniquement en Flandres.

Cela a comme conséquence un transport important d'animaux de Wallonie vers la Flandre: sur les 377.000 déplacements de bovins répertoriés en 2007 par l'AFSCA plus de 230.000 concernaient des transports de la partie sud vers la partie nord du pays.

Graphique 2: Evolution du cheptel bovin et du nombre d'exploitations avec bovins

En unités

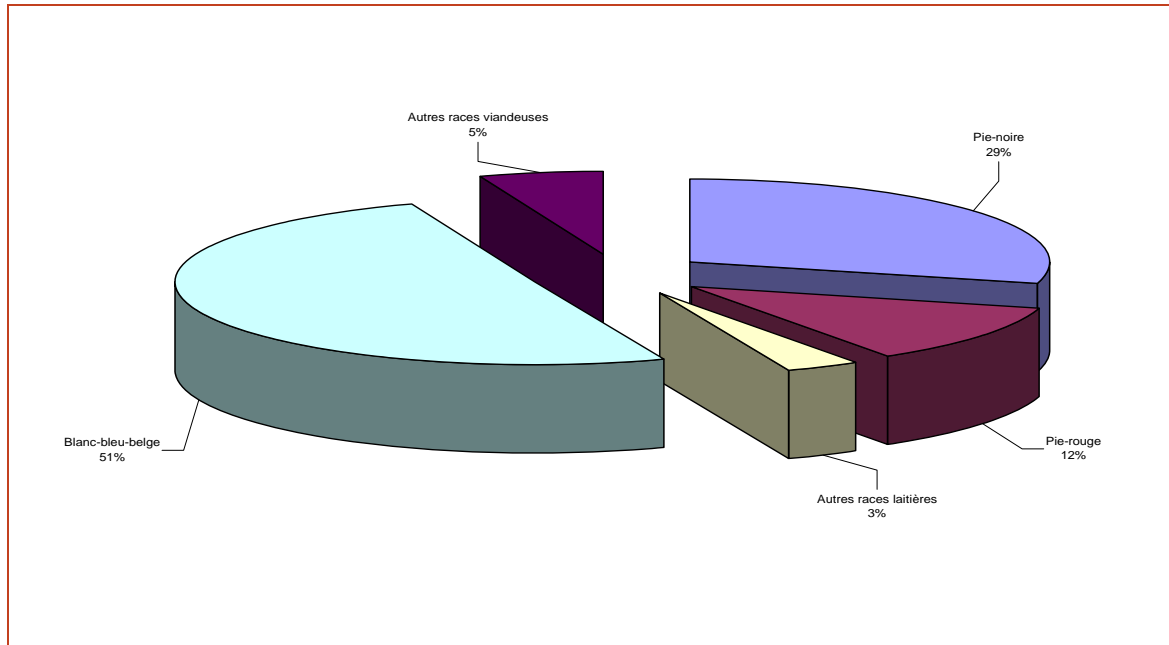

* Données provisoires
Source: SPF Economie

Trois races composent majoritairement le cheptel bovin belge (Graphique 4 de l'annexe). La race Blanc-Bleu Belge est la principale, avec plus de 50% des vaches du cheptel belge. Elle est considérée comme étant la race viandeuse typique (avec un rendement d'abattage et de découpe très élevé). Les races Pie-Noire et Pie-Rouge ont une vocation laitière et représentent respectivement 29,3% et 11,6% des vaches. Les autres races, viandeuses et laitières, ne sont présentes qu'en nombre relativement limité.

³ La succession de crises dans le secteur bovin ont mis en évidence l'importance de la sécurité et de la qualité dans la filière viande: un programme de traçabilité ainsi que des systèmes d'identification et d'enregistrement des animaux et de la viande ont depuis lors été mis en place. Ainsi, le système de traçabilité «CONSUM» est un programme de monitoring et de contrôle, mis en place après la crise de la dioxine pour la gestion des contaminations chimiques survenant dans la chaîne de production animale. Le système SANITEL permet l'enregistrement et l'identification des animaux d'élevage tandis que le système BELTRACE permet la traçabilité dans le secteur de la viande.

Graphique 3: Répartition des vaches du cheptel belge selon les races - 2007

Source: SPF Economie

En 2007, environ 815.000 gros bovins et veaux ont été abattus en Belgique, ce qui représente un poids de 272.883 tonnes de carcasse.

Tableau 1: Nombre de bovins abattus et évolution du commerce extérieur

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Abattages de veaux et gros bétail									
Nombre de bovins abattus (x 1.000)	1.047	833	873	932	854	843	823	819	815
Poids des bovins abattus (en tonnes)	349.322	275.360	285.250	305.388	275.170	280.931	271.133	268.917	272.883
Exportations									
Poids d'animaux vivants (en tonnes)	47.957	47.427	20.134	26.170	21.272	20.496	19.754	n.d	n.d
Valeur des animaux vivants (en 1000 euros)	117.696	104.490	50.181	58.966	57.292	57.874	55.795	47.915	44.817
Poids de carcasses, quartiers et viandes (en tonnes)	145.243	103.207	97.859	121.723	110.897	111.762	108.514	106.804	110.988
Valeur de carcasses, quartiers et viandes (en 1000 euros)	422.092	346.329	319.109	385.484	375.294	390.502	416.312	450.005	488.667
Importations									
Poids d'animaux vivants (en tonnes)	20.562	3.450	3.651	8.010	9.639	11.737	11.710	n.d	n.d
Valeur des animaux vivants (en 1000 euros)	45.012	7.264	7.203	19.726	25.205	30.470	29.552	35.924	38.782
Poids de carcasses, quartiers et viandes (en tonnes)	23.854	30.082	26.783	31.144	40.713	45.957	43.346	49.208	51.072
Valeur de carcasses, quartiers et viandes (en 1000 euros)	81.923	105.559	84.153	95.175	118.252	137.952	151.087	183.720	194.004
Balance commerciale									
Poids d'animaux vivants (en tonnes)	27.395	43.978	16.482	18.161	11.633	8.759	8.043	n.d	n.d
Valeur des animaux vivants (en 1000 euros)	72.684	97.225	42.977	39.240	32.087	27.404	26.243	11.990	6.035
Poids de carcasses, quartiers et viandes (en tonnes)	121.389	73.124	71.076	90.579	70.184	65.804	65.168	57.596	59.915
Valeur de carcasses, quartiers et viandes (en 1000 euros)	340.170	240.769	234.957	290.309	257.043	252.550	265.224	266.285	294.662

Source: SPF Economie et ICN

La catégorie «animaux vivants» ne comprend que les bovins destinés à la boucherie.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Par ailleurs, la Belgique est depuis de nombreuses années un pays exportateur net, tant au niveau des animaux vivants que des carcasses, quartiers et viandes (frais, réfrigérés et congelés) de ceux-ci. Pour 2007, la balance commerciale notait un surplus d'environ 6 millions d'euros pour les animaux vivants et près de 300 millions d'euros pour le commerce de carcasses, quartiers et viandes de bovins.⁴ Cette situation permet ainsi à la Belgique d'avoir un degré d'auto-provisionnement largement positif (les derniers chiffres disponibles se rapportent à 2005 et font état d'un taux de 142,3%).⁵

In de bilaterale gesprekken met actoren uit de sector is meermaals gewezen op een probleem van overcapaciteit. Als cijfermatige informatie uit verschillende bronnen wordt gecombineerd, dan zijn er inderdaad aanwijzingen in die zin:

- wat het aanbod betreft, werd er in 2007 nog bijna evenveel ton rundvlees geslacht als in 2000 (- 2500 ton). Over diezelfde periode steeg de invoer van karkassen, kwartieren en vlees wel aanmerkelijk (met 21.000 ton);
- aan de zijde van de vraag steeg de export in veel mindere mate (met 7500 ton) en op de binnenlandse markt wordt de sector geconfronteerd met een structurele vermindering van de consumptie van rundvlees. Tussen 2000 en 2006 zou de thuisconsumptie van vers rundvlees met zowat 15% in volume zijn gedaald (nadat er tussen 1996 en 2000 reeds een vermindering was opgetreden van bijna 30%) (bron: resultaten van de gezinsbudgetenquête van het NIS, gedefleerd met de index der consumptieprijzen voor rundvlees)⁶.

2. PRESENTATIE VAN DE RUNDERKOLOM

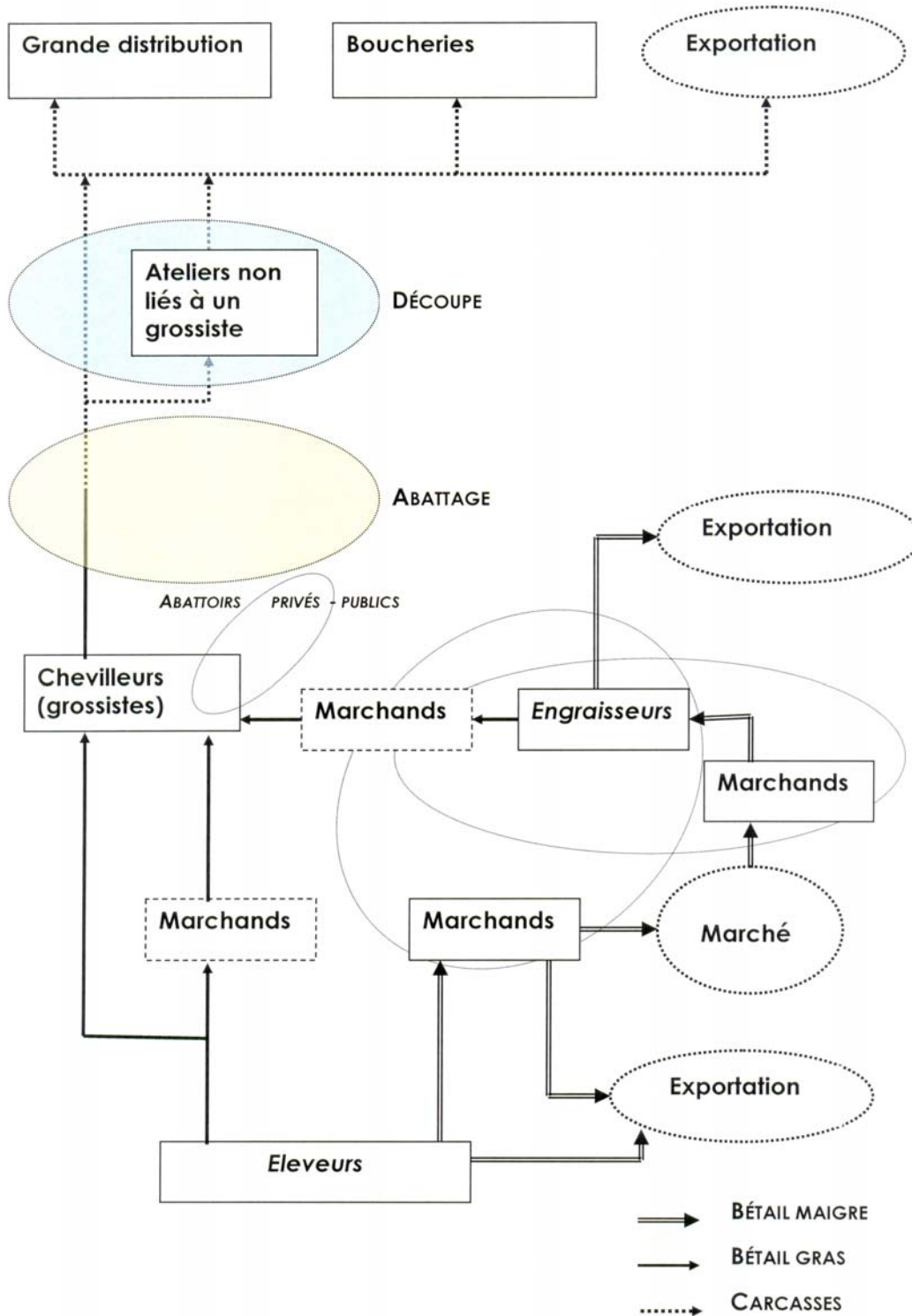
Les circuits de la viande, de l'étable à l'étable du boucher, sont complexes, divers et fluctuants. Dans le graphique 4, qui présente un aperçu schématique de ces circuits, les principaux opérateurs sont représentés par des rectangles. Un trait discontinu signifie qu'il s'agit d'un opérateur qui tend à devenir moins important, voire à disparaître. Les cercles en pointillé gras représentent des lieux [marché de bétail, l'étranger (exportation)] tandis que ceux en pointillé léger concernent des opérations (abattage et découpe). Les flèches symbolisent les flux des animaux et des quartiers après abattage: flèches en double trait pour les animaux maigres, flèches pleines pour les animaux prêts à être abattus (animaux gras), flèches en pointillé pour les quartiers.

⁴ Les résultats tiennent compte des animaux et marchandises en transit sur le territoire belge, mais l'influence de cette activité tend à se réduire au niveau du solde de la balance commerciale.

⁵ Dans les bilans animaux, le taux d'auto-provisionnement est le rapport entre la production nationale brute et la consommation nationale brute, exprimé en pourcentage.

⁶ Het aandeel van vers rundvlees in het totale gezinsbudget voor voedingsproducten (dat zelf een steeds minder groot gewicht heeft in de totale gezinsbestedingen) is gedaald van 5,5% in 1996 tot 3,4% in 2006.

Graphique 4: Schéma de la filière bovine

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Classiquement, les animaux sont d'abord aux mains d'un *éleveur* (ou naisseur). Il s'agit de veaux, de jeunes taureaux, de génisses, et de vaches en production: allaitantes (vaches de race viandeuse destinée à la reproduction) ou laitières⁷. Les jeunes taureaux vont, après une période d'allaitement, changer de propriétaire et être achetés par un *engraisseur*, généralement via un ou plusieurs marchands qui s'échangeront les bêtes. Cet échange peut transiter par un marché mais ce n'est pas nécessairement le cas. Avec la disparition récente du marché d'Anderlecht, il n'y a plus que deux marchés importants en Belgique: Bruges et Ciney.

L'engraisseur est spécialisé dans l'activité d'engraissement et amène des jeunes taureaux de 300 kg à des poids de 650 kg ou plus. Les vaches de réforme (vaches qui ont vêlées une ou plusieurs fois et qui sont en fin de carrière de production laitière ou de reproduction et destinées à être abattues) et les génisses (mais beaucoup plus rarement) vont également connaître une courte phase d'engraissement ou de «finissage». Les vaches allaitantes sont «finies» en moyenne après le troisième vêlage, vers l'âge de 4-5 ans. Pour les vaches laitières, le finissage est plus tardif, et se situe généralement après le troisième ou quatrième vêlage. L'engraisseur transforme donc un animal «maigre» en animal «gras» propre à être abattu. Lorsque l'animal est prêt à être abattu, il est pris en main (acheté) par un *chevilleur* (ou grossiste) qui se charge de le faire abattre. C'est donc lui qui amène l'animal à l'abattoir et récupère les carcasses ou parties de carcasses (quartiers). Certains chevilleurs possèdent aussi leur propre abattoir. Le chevilleur peut également s'occuper de la découpe de la carcasse ou vendre celle-ci à un autre atelier de découpe, celui-ci pouvant être ou non lié à un distributeur ou à un détaillant.

Le marchand peut soit devenir propriétaire de l'animal lui-même, soit travailler à la commission. Par ailleurs, la vente des animaux à celui-ci par les éleveurs-engraisseurs peut se faire sur pied ou «en carcasse». Dans le premier cas, la vente porte sur l'animal vivant lui-même, le marchand vendant ensuite cet animal à un chevilleur au prix carcasse par kilo. Certains marchands peuvent alors prendre une marge supplémentaire lorsqu'ils vendent la carcasse. Dans le deuxième cas, le montant réel n'est donc connu que plus tard mais il est moins tributaire de l'appréciation visuelle de l'animal sur pied. La vente en carcasse est de plus en plus pratiquée, surtout de la part des engraisseurs professionnels.

Les circuits sont très variables et d'autres cheminements non représentés sur le graphique sont possibles. Des engraisseurs peuvent, par exemple, acheter directement des bêtes auprès d'éleveurs, sans passer par un marchand. En aval, il arrive aussi que les engraisseurs conduisent eux-mêmes les animaux à l'abattoir, sans passer par un chevilleur.

Ces différents flux sont très difficiles à quantifier, que ce soit en amont de l'abattage ou en aval.

Il faut souligner que ces circuits sont actuellement en pleine mutation et celle-ci est rapide. On assiste à la fois à un phénomène de concentration des activités (et donc d'une forte diminution du nombre des opérateurs impliqués dans la filière) et d'intégration tant verticale que horizontale. Un des moteurs de cette évolution est l'intensification de l'élevage et l'engraissement du bétail bleu blanc belge qui conduit à essayer le plus possible de laisser un animal au même endroit avant son abattage, pour éviter les transports et les changements d'environnement. Pour cette raison, mais aussi du fait que le marché belge devient de plus en plus ouvert et que les différentes activités nécessitent des moyens économiques et une productivité de plus en plus importants, l'évolution de la filière se marque par un regroupement d'activités aux mains d'un nombre plus réduit d'opérateurs. Du côté des éleveurs, on assiste, comme cela a été illustré dans le chapitre précédent, à des départs massifs de la profession. D'après les données du recensement agricole, il y a eu ces six dernières années 5148 exploitations spécialisées dans l'élevage qui ont cessé leurs activités et seulement 446 qui se sont nouvellement engagées dans cette orientation.

⁷ Les graphiques 5 et 6 de l'annexe statistique présentent un aperçu de la composition du cheptel viandeux et du cheptel laitier.

La profession de marchand connaît le même type d'évolution, avec une forte réduction du nombre d'actifs, surtout en ce qui concerne le nombre de marchands qui ne pratiquent que cette activité. Les volumes de bétail traités sur les 3 marchés importants belges (qui ne sont plus que 2 aujourd'hui) sont en constante diminution et ne représentent plus qu'une petite part des animaux qui aboutissent aux abattoirs. Les deux fédérations belges (la FNCBV, Fédération Nationale de Commerce du Bétail et de la Viande, et la VVV, Vlaamse Veehandelaars & Vleesproducenten) ne comptent plus ensemble qu'environ 700 membres, dont l'âge moyen est de plus en plus élevé, et d'après les représentants de ces deux associations, ce nombre de membres diminue rapidement. Les activités de commerce sont assurées par les éleveurs et surtout les engraisseurs eux-mêmes, par les chevilleurs et par les exportateurs.

Remarquons que le secteur des abattoirs connaît également un phénomène de concentration avec la disparition des plus petits abattoirs.

L'intégration marque également l'aval de la filière. Des chevilleurs-grossistes travaillent sous contrat avec la grande distribution et mettent directement en contact les distributeurs avec les éleveurs-engraisseurs qui produisent sous leurs labels. Certains chevilleurs possèdent maintenant leur propre abattoir. Par ailleurs, des abattoirs commencent également à avoir leurs propres troupeaux de bétail pour l'engraissement, de manière à pouvoir mieux gérer les flux en jouant sur des stocks tampons.

La filière est donc très complexe, avec des configurations qui sont à la fois multiples et très changeantes: d'une part de nombreuses combinaisons sont possibles et peuvent être mises en œuvre à tout moment, et d'autre part, une tendance de fond se marque avec un double processus d'intégration et de concentration qui se traduit notamment par une diminution marquée du nombre des opérateurs d'un bout à l'autre de la filière.

3. FINANCIËLE SITUATIE VAN DE RUNDVEEHOUWER

3. A RENTABILITE DE LA PRODUCTION DE BETAIL DE BOUCHERIE

Un des objectifs au départ de cette étude était d'établir une estimation chiffrée de l'évolution récente de la situation financière des agriculteurs belges «spécialisés dans l'élevage et/ou l'engraissement de bovins» (premier maillon dans la chaîne de production de viande bovine destinée à la consommation). Produire des estimations propres sur la rentabilité des activités d'élevage et d'engraissement s'est toutefois avéré impossible pour plusieurs raisons:

- ces activités font partie d'un ensemble d'autres activités qui génèrent des coûts et des recettes qu'il n'est parfois pas possible de distinguer des activités spécifiquement liées à la production de bétail destiné à être abattu pour la viande. C'est en particulier le cas du bétail laitier, qui fournit une part importante des carcasses bovines, mais qui est élevé prioritairement pour la production du lait. La production fourragère est également fortement intégrée aux activités d'élevage et d'engraissement. Pour réduire cette difficulté et les biais qu'elle induit, les principaux résultats financiers présentés sont établis à partir des exploitations bovines spécialisées vers l'orientation élevage et viande (l'orientation-technico-économique 42 selon la typologie européenne). Il faut attirer l'attention sur le fait que ces exploitations représentent 30 % des exploitations qui possèdent du bétail bovin en Belgique et 31% du cheptel bovin.
- la complexité de la production bovine. En effet, il faut pouvoir tenir compte à la fois du nombre de bêtes qui transitent dans l'exploitation (achats, ventes, naissances, décès), d'une part, et de la croissance des animaux eux-mêmes, d'autre part. Les données à notre disposition étaient insuffisantes pour permettre de se faire une idée précise des évolutions dans ces domaines.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

- la situation des exploitations agricoles est très diversifiée, les exploitations spécialisées dans l'engraissement étant minoritaires (et essentiellement localisées en Flandre). La plupart des exploitations associent l'élevage et l'engraissement ou associent plusieurs types d'élevages.
- les méthodologies mises en œuvre dans les différentes institutions régionales qui établissent des calculs de rentabilité agricole sont différentes, empêchant de la sorte de présenter des évolutions pour l'ensemble de la Belgique.

Pour toutes ces raisons, cette étude s'est limitée à rassembler les différentes appréciations par des instances spécialisées de la rentabilité des activités liées à la production de viande bovine. Le texte qui suit en propose une synthèse.

Malgré le fait que les estimations des différentes institutions couvrent des activités parfois distinctes et que les méthodologies ne sont pas comparables, deux tendances incontournables se dessinent:

- la production de bétail de boucherie, que ce soit l'élevage ou l'engraissement ou une combinaison des deux, est une activité dont la rentabilité n'est pas assurée ;
- en 2007 et en 2008, la situation financière des éleveurs s'est encore fortement détériorée.

Une première série d'informations provient du «Farm Accountancy Data Network» (FADN ou RICA en français), une banque de données harmonisée de la Commission Européenne, qui s'appuie, dans le cas de la Belgique, sur des informations en provenance des régions. Le tableau 2 présente le détail des produits et des charges et les revenus des exploitations spécialisées en élevage bovin (orientation élevage et/ou viande). Il en ressort que:

- le revenu ne permet pas de couvrir le coût du travail familial. Autrement dit, si le travail familial est imputé, l'activité est déficitaire, quelque soit l'année ou la région considérée;
- un tiers des revenus ne proviennent pas directement de l'élevage et de la viande mais d'autres activités et surtout des aides. En Wallonie, les aides totales s'élèvent en moyenne à près de 550 euros/ha, dont près de 250 euros sont attribués au titre de primes à la vache allaitante. Les aides sont donc supérieures au revenu net. Cela signifie que sans ces aides, le revenu net serait négatif, même si l'on n'inclut pas la rémunération du travail familial;
- la structure des coûts est assez similaire en Flandre et en Wallonie. La part des coûts variables se situe entre 25 et 30% des charges totales (y compris la rémunération du travail familial). Ces coûts variables sont composés pour moitié des coûts des aliments et pour moitié d'autres coûts variables, parmi lesquels les dépenses vétérinaires qui constituent un poste important. Le niveau des charges, comme celui des produits, est toutefois significativement plus élevé en Flandre, ce qui est en partie lié au fait que les activités d'engraissement y sont beaucoup plus importantes;
- en ce qui concerne l'évolution en 2007, on constate que les charges des aliments ont augmentées de quelque 15% par rapport à 2006. Les coûts des produits de lutte phytosanitaire ont augmentés de plus de 30%. Or les produits sont pratiquement restés au même niveau. Le revenu net est donc en baisse très sensible.

Tableau 2: Résultats comptables des exploitations spécialisées en élevage bovin (OTE42)

	En €/ha				p.m. structure des charges en % du total des charges (année 2006)	
	Région Wallonne (1)		Région Flamande		Région Wallonne	Région Flamande
	2006	2007	2006	2007		
I. Coûts						
A. Coûts variables						
Aliments	277,8	316,2	587	681	12,0	16,5
Engrais	70,5	71,9	77	90	3,0	2,2
Semences et plants	17,6	18,5	87	90	0,8	2,4
Produits de lutte phytosanitaire	10,5	14	61	84	0,5	1,7
Dépenses vétérinaires	144,4	*	196	216	6,2	5,5
Energie	49,9	*	100	95	2,2	2,8
Total	570,7	420,6	1108	1256	24,6	31,1
B. Autres charges						
Matériel	268,1	286,2	337	386	11,6	9,5
Foncier	329,8	333,8	505	531	14,2	14,2
Travaux par tiers	68,5	80,5	164	161	3,0	4,6
Autres (2)	200,3	390,1	322	410	8,6	9,0
Total	866,7	1090,6	1328	1488	37,4	37,3
C. Travail familial imputé	879,4	856,4	1126	1175	38,0	31,6
D. Total sans travail familial imputé	1437,4	1511,2	2436	2744		
E. Total y compris travail familial imputé	2316,8	2367,6	3562	3919	100,0	100,0
II. Produits						
A. Bovins et cultures fourragées	1219	1168	1869	1890		
B. Autres produits	644	659	1067	1289		
C. Total	1863	1827	2936	3179		
III. Revenus						
Sans rémunération du travail familial	425,6	315,8	500,0	435		
Avec rémunération du travail familial	-453,8	-540,6	-626,0	-740		

Source: FADN, Région Wallonne, Région Flamande

* inclus dans la rubrique «Autres»

(1) En Région Wallonne, il ne s'agit quasiment que d'éleveurs

(2) Y compris le travail par tiers et le travail payé

Les problèmes de rentabilité se retrouvent tant du côté de l'élevage que du côté de l'engraissement.

En ce qui concerne le premier type de production, qui se trouve en grande partie en Région Wallonne, le Centre de Gestion de l'Association Wallonne de l'Elevage (AWE) collecte des données comptables auprès de plusieurs centaines d'exploitations. Les résultats financiers pour les exploitations avec un troupeau de vaches allaitantes font état d'un revenu négatif de € 68 en 2005 et de € 77 en 2006 par 100 kg de viande⁸.

⁸ La valeur de la production est établie à partir de la variation d'inventaire entre le début et la fin de l'année, des ventes et des achats d'animaux. Elle associe donc des prix effectifs (réellement payés et reçus) et des estimations de valeurs (pour la variation d'inventaire). Cette évolution de la valeur totale dépend donc autant des prix réels d'achat et de vente pour différentes catégories d'animaux que de la structure du troupeau et de la proportion des différentes formes sous lesquelles les animaux sont vendus (veaux à la naissance, jeunes mâles, réformes, ...).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

L'engrassissement ne se trouve pas dans une situation plus confortable. La rentabilité y est souvent approché en comparant le coût d'engrassissement total d'un taureau (en général le conduire de +/- 300 kg à +/- 650 kg) avec la différence entre le prix de vente de l'animal et son prix d'achat.

En Région Wallonne, tant en 2006 qu'en 2007, cette différence ne permet pas de couvrir l'ensemble des coûts de production (coûts variables + coûts structurels). Pour 2006, le déficit est estimé à € 236 par animal et en 2007 il aurait grimpé jusqu'à € 346 selon le CGTA. Ce sont surtout les coûts de l'alimentation, qui représentent près de 60% des coûts totaux, qui ont fortement augmenté en 2007, alors que la vente d'animaux n'a pas rapporté plus, au contraire. En Région Flamande, le Boerenbond établit le même genre de calcul. Les résultats vont dans le même sens: en 2006, le prix de vente des taureaux (net, après avoir pris en compte le prix d'achat) couvrait à peine les coûts variables (dans les calculs du Boerenbond, les autres coûts ne sont pas estimés). En raison de la progression du coût des aliments et, temporairement, de la paille et de la diminution des prix de vente, les coûts variables par animal dépassaient de près de € 300 le prix de vente (après prise en compte du prix d'achat des animaux maigres).

Bien que tant dans les calculs pour la Région Wallonne que ceux pour la Région Flamande, les aides (prime unique et prime vache allaitante) ne sont pas prises en compte, il ressort clairement que la spécialisation bovine a connu de sérieuses difficultés. Il faut aussi souligner que la variabilité souvent importante de la rentabilité entre les années, de même qu'entre les exploitations, s'explique en grande partie par la productivité des animaux, surtout au sein du troupeau allaitant (fertilité des vaches, nombre de portées, taux de mortalité,...)

Tableau 3: Aperçu synthétique de la rentabilité de la spécialisation bovine

Définitions	Années			
	2005	2006	2007	2008
Revenu net des exploitations spécialisées en élevage bovin (élevage + engraissement), en €/ha (1)				
Région Wallonne	-497	-457	-540	
Région Flamande	-717	-626	-740	
Revenu net d'un troupeau de vaches allaitantes, en €/100 kg de viande (2)				
Région Wallonne (échantillon)	-68	-77		
Rentabilité engraissement, en €/animal (3)				
Région Wallonne (échantillon)		-236	-346	
Région Flamande (échantillon)		79		-293

Source: RICA, CGTA/AWE, Boerenbond

(1) Avec prise en compte de la rémunération du travail familial

(2) Les aides (prime unique et prime vache allaitante) ne sont pas comptabilisées

(3) Coûts variables plus prix d'achat de l'animal moins prix de vente

Voor het jaar 2008 zijn uiteraard nog geen officiële gegevens beschikbaar. Op basis van de cijfers uit het verleden blijkt echter dat het verloop van de financiële situatie van de rundveehouder in de eerste plaats afhankelijk is van de evolutie van de voederprijzen enerzijds en van de opbrengstprijzen voor de dieren anderzijds. Voor die twee grootheden zijn snel maandelijkse indicatoren beschikbaar. Door de ontwikkelingen in beide variabelen tijdens de afgelopen maanden met elkaar te vergelijken, kan uitgemaakt worden of de rendabiliteit in de vleesveehouderij zich recent al dan niet heeft hersteld. De rest van hoofdstuk 3 gaat hier dieper op in.

3. B EVOLUTIE VAN DE VOEDERPRIJZEN

De veevoederkosten vertegenwoordigen gemiddeld 20 à 25 % van de totale kosten in de rundveehouderij. In de vetmesterij zijn deze kosten goed voor 60 tot 70 % van het totaal.

Terwijl de veevoederprijzen in de periode van begin 2001 tot september 2006 vrij stabiel waren gebleven (op een tijdelijke verhoging in het laatste kwartaal van 2003 en het eerste kwartaal van 2004 na, die trouwens volledig werd weggewerkt in de daaropvolgende zes maanden), zijn ze nadien licht beginnen stijgen om vervolgens in 2007 en de eerste helft van 2008 fors de hoogte in te gaan. In juni 2008, toen ze een maximum bereikten, noteerden de prijzen 37 % hoger dan in september 2006. Deze evolutie is een rechtstreeks gevolg van de explosieve toename van de prijzen van de basisgrondstoffen voor de productie van vleesveevoeder (sojaschroot, maïs en tarwe): vertrekkend van een historisch laag niveau bij het begin van het jaar 2006 zijn de internationale prijsnoteringen op twee en een half jaar tijd meer dan verdubbeld (volgens het IMF lagen de gemiddelde internationale noteringen voor sojaschroot, maïs en tarwe - omgerekend in € - in juni 2008 125 % hoger dan eind 2005). Uit informatie van de Beroepsvereniging van de Mengvoederfabrikanten (BEMEFA) blijkt dat de aankoop prijs van grondstoffen 90 % van de totale kosten van de mengvoederbedrijven vertegenwoordigt. De fabrikanten kunnen wel tot op zekere hoogte inspelen op verschillen in prijsevoluties tussen de basisbestanddelen (soja, maïs en tarwe) door het gebruik van "lineaire programmering". Via deze techniek kunnen ze, afhankelijk van de prijzen en de voederwaarde van de verschillende grondstoffen, op elk ogenblik berekenen welke de goedkoopste samenstelling is voor een product met een gelijke voedingswaarde. Maar bij een algemene stijging van alle basisgrondstoffen zijn de mogelijkheden beperkt.

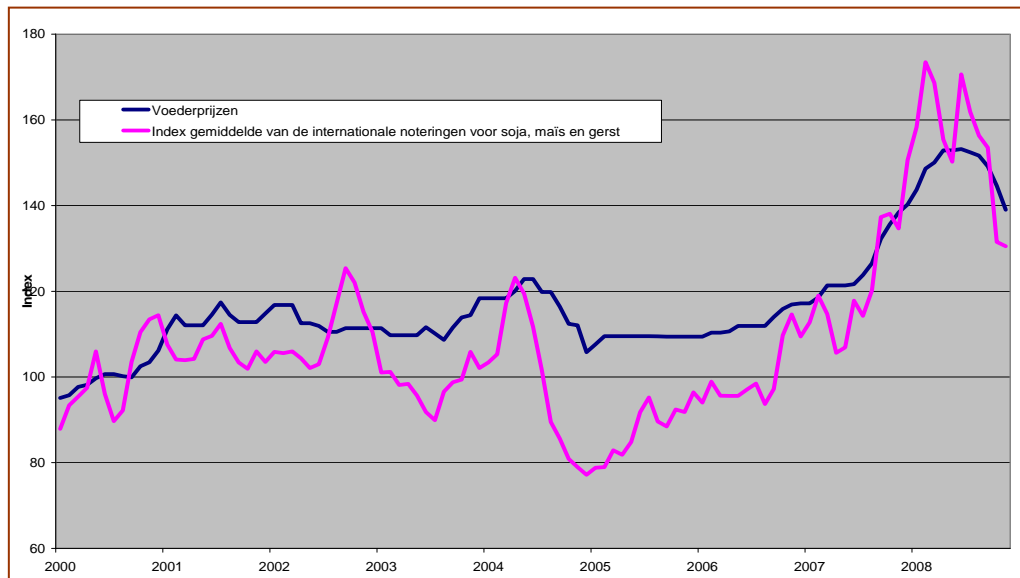
Tussen juni en november 2008 daalden de internationale prijzen van de basisgrondstoffen voor de productie van vleesveevoeder met gemiddeld 23 %. Deze afkoeling blijkt snel te worden doorgerekend in de veevoederprijzen van de fabrikanten. Maar hoewel er tussen juni en november 2008 sprake was van een prijsdaling voor het veevoeder met bijna 10 % moest de rundveehouder eind vorig jaar nog steeds bijna een kwart meer betalen dan in september 2006, toen de prijsverhogingen zijn begonnen. Uit het verleden is gebleken dat de veevoederprijzen gemiddeld met een tweetal maanden vertraging reageren op de prijsbewegingen in de grondstoffen. Er mag dus worden aangenomen dat de veevoederbedrijven hun prijzen begin 2009 nog verder hebben verlaagd.

Uit een summiere analyse van de jaarrekeningen (tabel 7 van de statistische bijlage) blijkt dat de mengvoederbedrijven er de jongste jaren in geslaagd zijn relatief mooie cijfers voor te leggen. De bruto winstmarge in de sector is tussen 2000 en 2006 vrij stabiel gebleven en bedroeg gemiddeld 3,5 %. Tussen 2006 en 2007 is de waarde van de omzet met bijna een kwart gestegen, maar dat heeft niet belet dat de gemiddelde brutowinstmarge iets is gedaald (van 3,7 % in 2006 tot 3,3 % in 2007). Op basis van deze informatie blijkt alleszins niet dat de mengvoederfabrikanten de hogere internationale prijzen voor basisgrondstoffen aangegrepen hebben om hun verkoopprijzen buitensporig te verhogen.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 5: Evolutie van de voederprijzen en van de internationale noteringen van basisgrondstoffen (gemiddelde prijs voor sojaschroot, maïs en tarwe)

Indexcijfers 2000 = 100

Bron Bemefa en IMF

3. C PRIJZEN LEVENDE DIEREN EN KARKASPRIJZEN

Over de exacte prijs die de vleesveehouder krijgt voor de dieren die hij verkoopt, werd geen precieze informatie gevonden. Als beste “proxy” is men aangewezen op de prijsnoteringen afkomstig van de veemarkten (Ciney, Brugge en, tot voor kort, Anderlecht) in het geval van levende dieren of van de voornaamste slachterijen in het geval van runderkarkassen. Het zijn de gewesten die elk op hun grondgebied verantwoordelijk zijn voor het verzamelen van die prijzen. Het Belgisch Interventie- en Restitutiebureau (B.I.R.B.) staat in voor de coördinatie en voor het overmaken van de nationale marktprijzen aan de Europese Commissie. De in deze studie gebruikte gegevens zijn afkomstig van het bestand dat het B.I.R.B. terzake bijhoudt.

In het geval van de noteringen op de veemarkten kan men moeilijk spreken over werkelijk toegepaste prijzen. Het gaat veeleer om het resultaat van onderhandelingen en besprekingen tussen de actoren die op de veemarkten actief zijn (de veehandelaars) en die niet noodzakelijk in de praktijk worden gezet. Zo worden er toch noteringen doorgegeven zonder dat er noodzakelijkerwijze echte transacties hebben plaatsgevonden. Wie de historiek van de prijsnoteringen bestudeert, zal kunnen vaststellen dat de prijzen op de veemarkten van respectievelijk Brugge en Ciney soms maandenlang ongewijzigd blijven (grafiek 8 van de bijlage). Maar zelfs al zou het toch gaan om werkelijk verhandelde prijzen, dan is het niet geweten hoe de opbrengst wordt verdeeld tussen de rundveehouder, de veehandelaar en eventueel de “grossist”. De rol van de veehandelaar blijft in sommige gevallen beperkt tot het ophalen van de runderen op de boerderij en het transport naar de markten. In dat geval zou zijn dienstverlening afzonderlijk vergoed worden (er is sprake van 25 euro per vervoerd dier). Maar in andere gevallen koopt de veehandelaar de dieren op de boerderij om ze daarna, al dan niet via de veemarkten, door te verkopen. De prijsnoteringen op de markten kunnen dan mogelijk een goede indicator zijn voor de prijs

die de handelaar ontvangt, maar daarom niet noodzakelijk voor wat de oorspronkelijke eigenaar er voor heeft gekregen⁹.

Dat gebrek aan cijfermatige informatie over wat er tussen rundveehouder en veehandelaar gebeurt, geldt ook in het geval van de prijzen van de slachterijen. Maar het voordeel is dat er in dit geval wel degelijk sprake is van werkelijk toegepaste prijzen. Er bestaan verschillende prijzen naargelang het soort dier (jonge stieren (Klasse A), oude stieren (Klasse B), ossen (Klasse C), koeien (Klasse D) en vaarzen (Klasse E)), de beveleedheid (de zgn "SEUROP"-indeling, waarbij S wijst op een superieure beveleedheid en P op de categorie met de minste beveleedheid) en de vetklasse (van 1 tot 5, met 1 als de klasse met weinig vet en 5 de klasse met veel vet). Uit de veelvuldige contacten met de specialisten uit de sector is gebleken dat deze prijzen kunnen gebruikt worden als indicator voor de evolutie van de opbrengst van de rundveehouder in de tijd, maar (o.m. gelet op de onduidelijkheid i.v.m. het aandeel van rundveehouder, veehandelaar en grossist) niet als indicator voor het niveau van de opbrengst per geslacht dier.

Tabel 4 illustreert dat het grootste deel (ruim 67% in aantal en 75% in geslacht gewicht) van de slachtingen in België betrekking op runderen met een superieure tot uitstekende beveleedheid (S en E-categorieën). De jonge stieren met superieure beveleedheid en een relatief klein vetpercentage (de zgn categorie AS2) alleen al vertegenwoordigen ruim 23 % van het aantal slachtingen (en 25,7% in geslacht gewicht)

De minder beveleesde categorieën (O en P) zijn goed voor ongeveer een vijfde van het aantal slachtingen (14% in geslacht gewicht). Het gaat dan voornamelijk om koeien met een gemiddeld vetgehalte (de categorieën DO2 en DO3).

⁹ Uit een vergelijking van de verschillende beschikbare gegevens is wel gebleken dat de prijzen voor levende dieren in grote lijnen een verloop hebben gekend dat vergelijkbaar is met dat van de prijzen voor overeenkomstige runderkarkassen (Zie grafiek 9 van de statistische bijlage).

Tabel 4 : Slachtingen van volwassen runderen van Belgische oorsprong (1)

Gegevens 2007

	Aantal Dieren								Gewicht								Aandeel per gewest (in pct)	
	x 1000				In percentage van het totaal				in 1000 kg				In percentage van het totaal					
	Vet 2	Vet 3	Overige vetgehalten	Totaal	Vet 2	Vet 3	Overige vetgehalten	Totaal	Vet 2	Vet 3	Overige vetgehalten	Totaal	Vet 2	Vet 3	Overige vetgehalten	Totaal	Vlaanderen	Wallonië
Stieren jonger dan 2 jaar																		
S	103,6	1,2	2,8	107,7	23,4	0,3	0,6	24,3	48.834	616	806	50.256	25,7	0,3	0,4	26,4	44,1	55,9
E	12,7	0,3	2,1	15,1	2,9	0,1	0,5	3,4	5.542	149	511	6.201	2,9	0,1	0,3	3,3	40,4	59,6
U	5,5	0,8	0,5	6,7	1,2	0,2	0,1	1,5	2.143	335	115	2.594	1,1	0,2	0,1	1,4	34,3	65,7
R	1,9	0,5	0,3	2,8	0,4	0,1	0,1	0,6	616	203	61	880	0,3	0,1	0,0	0,5	43,9	56,1
O	1,1	0,3	0,2	1,6	0,3	0,1	0,0	0,4	304	95	32	431	0,2	0,1	0,0	0,2	55,8	44,2
P	0,1	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	20	3	12	34	0,0	0,0	0,0	0,0	73,4	26,6
Totaal	124,9	3,1	6,0	134,0	28,2	0,7	1,3	30,3	57.458	1.401	1.537	60.396	30,2	0,7	0,8	31,7	43,4	56,6
Stieren ouder dan 2 jaar																		
Totaal	34,6	2,2	0,8	37,7	7,8	0,5	0,2	8,5	17.891	1.150	394	19.435	9,4	0,6	0,2	10,2	55,6	44,4
Ossen																		
Totaal	0,1	0,2	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	23	71	1	94	0,0	0,0	0,0	0,0	60,6	39,4
Koeien																		
S	55,8	20,4	0,2	76,3	12,6	4,6	0,0	17,2	27.800	10.690	80	38.569	14,6	5,6	0,0	20,3	83,9	16,1
E	41,9	19,6	0,6	62,0	9,5	4,4	0,1	14,0	19.226	9.368	220	28.813	10,1	4,9	0,1	15,1	83,1	16,9
U	6,2	7,3	0,5	14,1	1,4	1,6	0,1	3,2	2.515	3.094	194	5.803	1,3	1,6	0,1	3,0	82,3	17,7
R	6,3	16,7	0,7	23,7	1,4	3,8	0,2	5,4	2.195	6.283	247	8.726	1,2	3,3	0,1	4,6	88,1	11,9
O	21,9	32,5	1,1	55,5	4,9	7,3	0,2	12,5	6.589	11.138	340	18.067	3,5	5,9	0,2	9,5	77,6	22,4
P	16,0	2,1	10,8	28,9	3,6	0,5	2,4	6,5	4.197	654	2.469	7.321	2,2	0,3	1,3	3,8	79,6	20,4
Totaal	148,0	98,6	13,9	260,5	33,4	22,3	3,1	58,8	62.522	41.228	3.550	107.299	32,8	21,7	1,9	56,4	82,6	17,4
Vaarzen																		
Totaal	7,3	1,1	2,0	10,4	1,6	0,2	0,5	2,3	2.357	351	412	3.120	1,2	0,2	0,2	1,6	62,3	37,7
Totaal																		
S	188,2	22,3	3,9	214,5	42,5	5,0	0,9	48,4	91.625	11.750	1.187	104.563	48,1	6,2	0,6	54,9	61,3	38,7
E	61,1	20,2	3,6	84,9	13,8	4,6	0,8	19,2	27.773	9.686	988	38.447	14,6	5,1	0,5	20,2	73,1	26,9
U	14,1	8,8	1,3	24,2	3,2	2,0	0,3	5,5	5.605	3.733	397	9.735	2,9	2,0	0,2	5,1	63,7	36,3
R	10,2	18,0	1,2	29,3	2,3	4,1	0,3	6,6	3.462	6.790	357	10.609	1,8	3,6	0,2	5,6	80,9	19,1
O	24,8	33,7	1,5	60,0	5,6	7,6	0,3	13,5	7.455	11.569	427	19.451	3,9	6,1	0,2	10,2	75,5	24,5
P	16,6	2,2	11,2	29,9	3,7	0,5	2,5	6,8	4.330	674	2.537	7.540	2,3	0,4	1,3	4,0	79,6	20,4
Totaal	314,9	105,1	22,8	442,8	71,1	23,7	5,1	100,0	140.250	44.201	5.893	190.344	73,7	23,2	3,1	100,0	67,1	32,9

Bron: I.V.B.

(1) Anders dan in tabel 1 wordt hier geen rekening gehouden met slachtingen van kalveren en van runderen van buitenlandse oorsprong. Daarnaast hebben deze gegevens enkel betrekking op slachthuizen die minimum 3900 dieren per jaar slachten

Er mag worden aangenomen dat de karkassen met een superieure tot uitstekende beveleedheid hoofdzakelijk bestemd zijn voor de Belgische markt, terwijl de minder beveleesde karkassen voor een groot deel in de export terecht komen of verwerkt worden tot afgeleide producten zoals stoofvlees of hamburger.

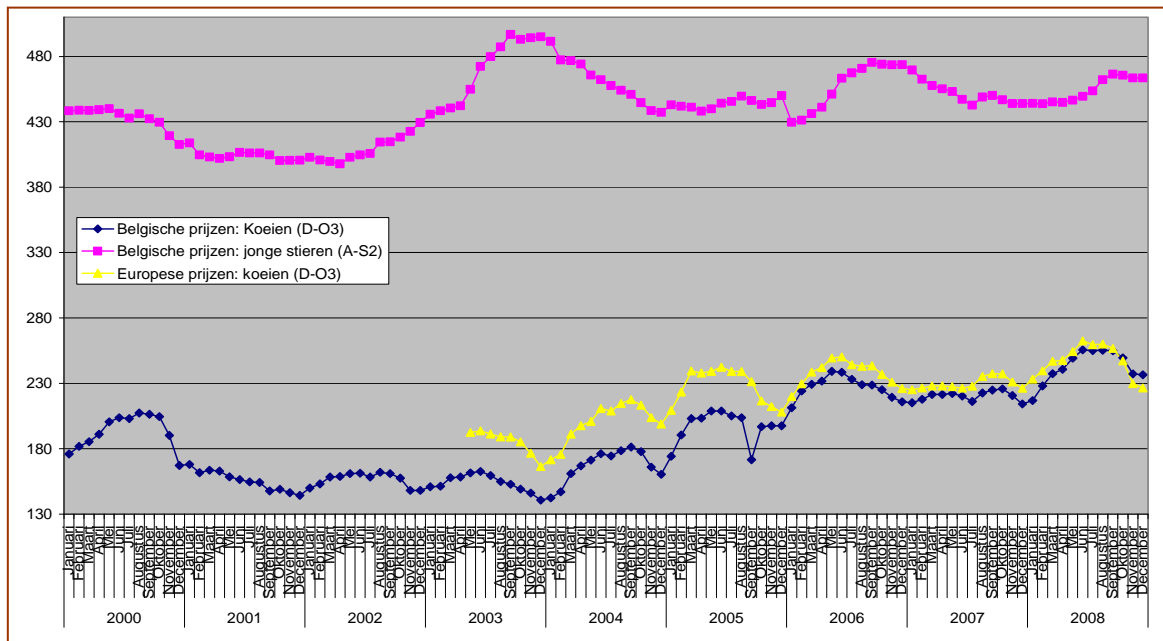
Uit de analyse van de tijdreeksen voor de laatste 10 jaar blijkt het volgende:

- de karkasprijzen voor jonge, superieur beveleesde stieren lagen begin 2009 nauwelijks hoger dan tien jaar ervoor. Ter vergelijking: in de periode 1999-2008 zijn de consumptieprijzen van alle goederen en diensten samen (berekend op basis van de index der consumptieprijzen) met ruim 23% gestegen;
- tijdens de laatste maanden van 2005 en in de eerste helft van 2006 waren de AS2-prijzen nog opwaarts gericht (o.m. vanwege een hogere vraag naar rundvlees als substituut voor pluimvee, dat de consument links liet liggen vanwege de vogelgriepcrisis), maar na een daling in de tweede helft van 2006 en de eerste helft van 2007 bleven de prijzen in het tweede semester van 2007 op een laag niveau. In de loop van het voorbije jaar kwam er een lichte heropflakking tot stand, maar naar het jaareinde toe leek aan de prijsstijging een einde te zijn gekomen en tussen september en december 2008 zijn de BIRB-prijzen opnieuw iets gedaald;
- de karkasprijzen voor minder beveleesde dieren (in de analyse opgevolgd aan de hand van de prijzen voor koeien met geringe beveleedheid en een gemiddeld vetgehalte, de zgn DO3-prijzen) situeren zich weliswaar nog steeds op een veel lager niveau dan de prijzen voor jonge, superieur beveleesde stieren (in december 2008 € 2,37 per kg voor DO3 tegen € 4,52 voor AS2), maar kenden sinds 2004 wel een gunstiger verloop. Tussen begin 2004 en de zomer 2008 (toen ze een maximum bereikten) zijn de prijzen bijna verdubbeld. Deze sterke toename, die grotendeels ook in de Europese prijzen te zien was, is zeker ten dele een gevolg van de groeiende wereldvraag naar rundvlees, onder meer in landen zoals China die hun levensstandaard fors zagen stijgen;
- wat de meest recente periode betreft, zijn de Belgische DO3-prijzen vanaf het laatste kwartaal van 2007 vrij sterk gaan toenemen, maar na de zomer van 2008 waren de prijzen ook in dit geval neerwaarts gericht. Dat is voor een groot deel te wijzen aan een seizoenseffect. De prijs voor deze categorie van karkassen is doorgaans duurder in de zomer dan in de winter. Deze karkassen zijn immers grotendeels afkomstig van melkkoeien, die eerder in de winter dan in de zomer worden afgeschreven. De DO3-prijzen weerspiegelen deze wijzigingen in het aanbod;
- uit een vergelijking met de Europese prijzen blijkt duidelijk dat de bewegingen in de Belgische DO3-prijzen in sterke mate bepaald worden door de prijsevoluties op de andere Europese markten. Terzelfder tijd zijn de Belgische prijzen inmiddels opgeklommen tot het Europese gemiddelde (in 2003 lagen ze er nog gemiddeld 17% onder);
- statistische testen lijken er op te wijzen dat de grote prijsbewegingen in de DO3-prijzen, met een vrij grote vertraging, tot op zekere hoogte weerspiegeld worden in de AS2-prijzen.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 6: Evolutie van de Belgische en Europese karkasprijzen

In € per 100 kg

Bronnen: Bemefa, BIRB en EC. Berekeningen FOD Economie

3. D SYNTHETISCHE INDICATOR VOOR RECENTE TENDENSEN IN DE FINANCIËLE SITUATIE VAN DE RUNDVEEHOUDER

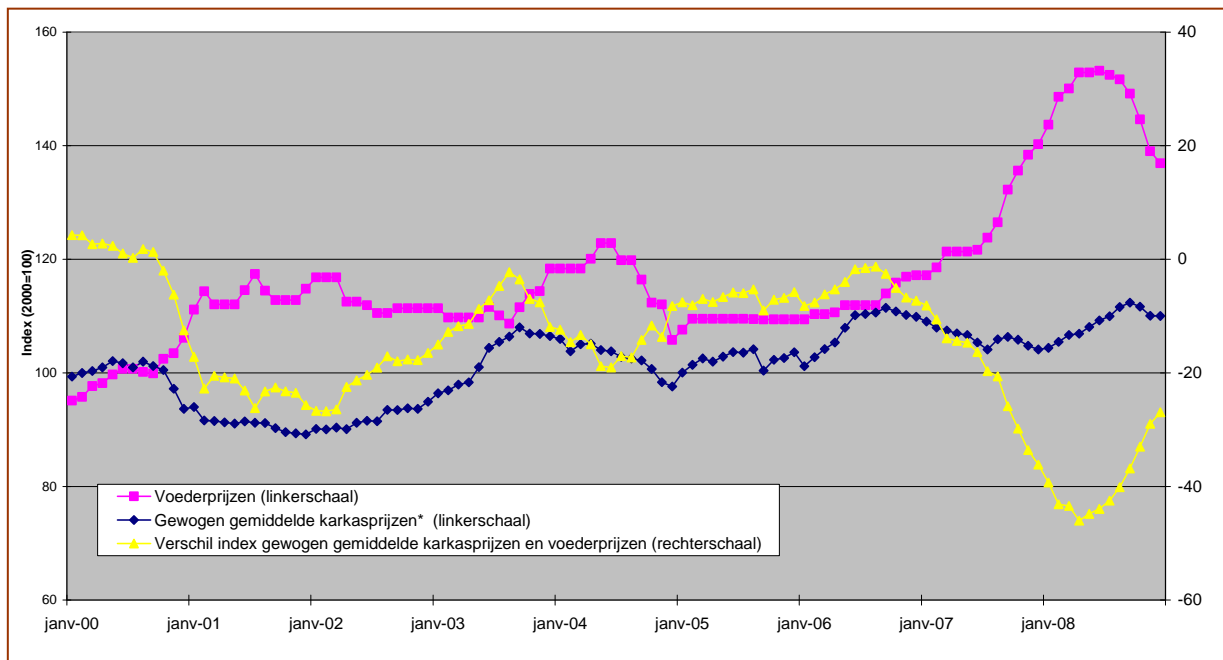
Zoals vermeld kan de meest recente evolutie in het netto-inkomen van de rundveehouder benaderd worden aan de hand van de ontwikkelingen in de opbrengstprijzen voor dieren enerzijds en de voederprijzen anderzijds. Deze werkwijze is gebaseerd op een studie van het Waalse Gewest waarvan de resultaten ons zijn meegedeeld door de heer Bouquiaux. Het verloop van de voederkosten bij vetmesting wordt er vergeleken met de evolutie van de verkoopprijzen voor levend vee.

Hierna wordt een gelijksoortige indicator opgesteld. Als proxy voor de evolutie van het inkomen van de vleesveehouder wordt gebruik gemaakt van een gewogen gemiddelde karkasprijs. Idealiter zou een gewone gemiddelde prijsindicator berekend moeten worden aan de hand van alle bestaande karkascategorieën ten belope van hun aandeel in het totaal en hun overeenstemmende prijsevoluties. Maar niet voor alle categorieën zijn prijzen beschikbaar. Dat is wel het geval voor de twee voornaamste soorten, namelijk AS2 en DO3. De hier gebruikte indicator is gebaseerd op die twee soorten (met een gewicht van 81% voor AS2 en 19% voor DO3, afgeleid uit tabel 4). Voor het verloop van de kosten van de vleesveehouder worden de veevoederprijzen in aanmerking genomen. De gele curve in grafiek 7 geeft het verschil weer tussen de index van de gewogen gemiddelde verkoopprijs voor karkassen en de index van de veevoederprijzen. Er is een groeiende kloof tussen beide variabelen tussen januari 2007 en april 2008. De voederprijzen namen in die periode sterk toe (+38%), terwijl de verkoopprijzen lichtjes daalden. De rendabiliteit van de Belgische vleesveehouderij kwam toen met andere woorden onder nog sterkere druk te staan. Vanaf april 2008 verkleinde de kloof als gevolg van dalende grondstoffenprijzen en stijgende verkoopprijzen. De laatste maanden zijn de verkoopprijzen echter opnieuw neerwaarts gericht, maar gelukkig gaan de voederprijzen ook verder naar omlaag.

Deze indicator geeft uiteraard geen volledig beeld van de financiële situatie van de vleesveehouder [bepaalde evoluties kunnen gecompenseerd worden door andere kosten- of opbrengstenelementen (cfr. tabel 2)], maar geeft toch aan dat 2008 een bijzonder rampzalig jaar is geweest.

Grafiek 7: Evolutie van de voederprijzen voor rundvee en van de gewogen gemiddelde verkoopprijs voor rundveekarkassen

Indexcijfers 2000 = 100

* Het gaat om een gewogen gemiddelde van de AS2 - prijzen (met een wegingscoëfficiënt van 81%) en van de DO3 - prijzen (met een wegingscoëfficiënt van 19%), De wegingscoëfficiënten zijn afgeleid uit tabel 4
Bron: Bemefa en B.I.R.B. Berekeningen FOD Economie.

4. DE VERSCHILLENDE STAPPEN NAAR HET EINDPRODUCT

In de vorige hoofdstukken kwam vooral de situatie van de rundveehouder aan bod. In dit deel van de studie wordt stapsgewijs nagegaan welke behandelingen het basisproduct ondergaat alvorens het te koop wordt aangeboden aan de distributeur¹⁰. We gaan m.a.w. de kostprijs af slachthuis opbouwen. Na het doorlopen van deze productieketen wordt geanalyseerd in welke mate de diverse componenten van de kostprijs tussen 2000 en 2008 wijzigden. Vervolgens wordt een theoretische geaggregeerde kostprijsevolutie opgebouwd, die in een verder stadium wordt vergeleken met de prijs aan de rundveehouder enerzijds en de consumentenprijs anderzijds.

¹⁰ De studie baseert zich daarbij op een tabel genaamd "Samenstelling van de consumptieprijis van het rundvlees", afkomstig van de Federatie van het Belgisch Vlees (FEBEV). De tabel bevindt zich in de statistische bijlage (tabel 10). De gegevens zijn gemiddelden van 3 grote runderslachthuizen.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

4. A DE STAPPEN VAN DE BOERDERIJ NAAR DE DISTRIBUTEUR

De hiernavolgende cijfers hebben betrekking op een specifiek segment van de rundvleesmarkt, namelijk het aanbod van vlees van het Belgisch witblauw ras. Vertrekkend van de prijs aan de rundveehouder, zal aan het eind van deze (vereenvoudigde¹¹) keten een raming van de gecumuleerde kostprijs (inclusief de marges van de slachthuizen) per kilo worden bekomen. Deze prijs wordt beschouwd als een proxy voor de prijs die de grootdistributie betaalt voor consumentenporties van een versneden karkas¹². Hieronder wordt elke stap in de behandeling van het basisproduct beschreven en worden de implicaties op de kostprijs per kilo toegelicht.

Tabel 5: Samenstelling van de kostprijs “af-slachthuis”

Situatie 2008

BWB, maximaal 24 maanden oud, 650 kilo gewicht		
Stap in het productieproces van 1 kilo consumeerbaar rundvlees	Kostprijs per stap (in € per kilo)	Gecumuleerde kostprijs (in € per kilo)
1. Aankoop runderen (prijs per kilo koud geslacht gewicht)*	4,53	5,77
2. Slachtkost*	0,18	6,00
3. Grote versnijding*	0,63	6,81
4. Kleine versnijding	2,90	9,71
5. Bruto marge slachthuis (10 %)	0,97	10,68
6. Transport naar distributeur	0,56	11,24
7. Diverse kosten	0,10	11,34
Totale kostprijs “af-slachthuis”		11,34

Bron: FEBEV

* Bij de eerste drie stappen wordt de kost ten gevolge van het gewichtsverlies proportioneel verrekend.

Stap 1: De rundveehouder verkoopt zijn rund aan het slachthuis. In ruil daarvoor krijgt hij er, in het geval van het kwaliteitsvol Belgisch witblauw ras, een vergoeding voor per kilogram koud geslacht gewicht. Er zij hierbij aangestipt dat de transportkosten (om het dier naar de slachterij te brengen) gewoonlijk ten laste van de rundveehouder vallen (naargelang de bron van ca € 17 tot € 25 per rund). De vergoeding aan de rundveehouder is berekend als de gemiddeld betaalde prijs voor het AS2-karkas gedurende 2008.

Dat zou voor de rundveehouder een vergoeding opleveren van € 4,53 per kilo koud geslacht gewicht. Aangezien ervan een levend dier van 650 kg maar 460 kilo overblijft (de rest is slachtafval), komt de totale vergoeding neer op € 4,53 per kilo maal 460 kg, m.a.w. € 2 038,8 per dier.

Stap 2: Het rund wordt geslacht. Dat kost € 82 per dier. Rekening houdend met een karkasgewicht van 460 kilo, komt dit neer op een slachtkost van € 0,18 per kilo geslacht gewicht. In de oorspronkelijke tabel van FEBEV wordt deze slachtkost verrekend met de verkoop van het slachtafval en van de huid. Omdat deze oefening de volledige brutokostprijs tracht op te bouwen, richten we onze aandacht hier specifiek op de slachtkost. Het is echter zeker vermeldenswaardig dat de opbrengst van het zogenoemde vijfde kwartier de eigenlijke slachtkost niet meer dekt. Vóór de diverse crisissen (BSE, dioxine) was dit wel nog het geval. De prijzen van runderhuiden zijn ten gevolge van de economische crisis de laatste maanden zeer sterk gedaald. De huiden worden vooral opgekocht door de automobielinindustrie voor de bekleding

¹¹ Vereenvoudigd, omdat er heel wat variantes bestaan, gaande van de volledige versnijding van een karkas door de schakel na het slachthuis tot de beschreven situatie, waarbij zowel de slachting, als de kleine versnijding in hetzelfde bedrijf plaats vinden. De opgesomde stappen blijven echter steeds dezelfde, welke ook de organisatiestructuur is. Een bijkomende hypothese is dat elk stuk van het karkas (dunne lende, rosbeef, karbonades) optimaal gevaloriseerd wordt. In werkelijkheid plaatst de grootdistributie vaak een grote bestelling van één type vlees (bv rosbeef), waardoor edele delen van een karkas soms aan een inferieure prijs worden verkocht.

¹² Er zij aangestipt dat er geen statistieken bestaan over de prijzen die de distributie werkelijk betaalt voor de aankoop van consumeerbaar vlees.

van lederen zetels, een vraag die in elkaar gestort is. Het "slachtdeficit" bedroeg in juni 2008 reeds € 26 (€ 82 slachtkost - € 26 verkoop slachtafval - € 30 verkoop van huiden) en was begin januari 2009 opgelopen tot € 54,7 (€ 85,7 slachtkost - € 26 verkoop slachtafval - € 5 verkoop van huiden). Het is moeilijk uit te maken in welke mate deze minderopbrengst door het slachthuis worden gedragen, of (ten dele) kan afgewenteld worden op andere schakels (rundveehouder of distributie?).

Stap 3: Na de slacht volgt de grote versnijding. Dat kost € 0,63 per kilo, waarvan € 0,37 loonkosten voor het ontbenen, ontvliezen en vacuüm verpakken (dus een arbeidskost). De andere kostenposten zijn de kost van het verpakken (€ 0,15), de reiniging van de zaal (€ 0,06) en tenslotte nog de afschrijvingen (€ 0,05).

Eerder werd al verwezen naar het volumeverlies dat optreedt bij de verwerking van een levend rund (650 kilo) naar een runderkarkas (460 kilo). Gedurende de volgende stap, de grote versnijding, treedt opnieuw verlies op. Dat gebeurt in twee fasen. Na de grote versnijding en het klaarmaken voor de versnijding in consumeerbare porties, blijft respectievelijk 82,6 % en 95 % (van 82,6%) van het runderkarkas over. Dit gewichtsverlies wordt in onze berekening evenredig bijgeteld bij de kost van elk van de vorige stappen in het proces. Zo wordt het gewichtsverlies ter waarde van € 1,47 (€ 5,34 per kilo * 0,826 * 0,95) verdeeld over de aankoop (€ 4,53 per kilo + € 1,24 per kilo = € 5,77 per kilo), de slacht (€ 0,18 per kilo + € 0,05 per kilo = € 0,23 per kilo) en de grote versnijding (€ 0,63 per kilo + € 0,18 per kilo = € 0,81 per kilo).

Stap 4: Na de grote versnijding wordt het vlees in kleine porties (consumentenporties) versneden. Dit arbeidsintensieve proces kost € 2,9 per kilo. Deze stap kan eveneens worden uitgesplitst in diverse kostenelementen: € 1 voor de eigenlijke versnijding en € 0,5 voor het verpakken en etiketteren, samen een arbeidskost van € 1,5. Een andere grote kostenpost is de verpakking: gemiddeld € 0,57 (afhankelijk van de grootte van de portie: van € 0,74 voor een portie van 300 gram vlees tot € 0,37 voor 600 gram vlees). Verder worden ook afschrijvingen (€ 0,5), huur en reiniging bakken (€ 0,18), reiniging van het materiaal (€ 0,10) en analyses (€ 0,05) in rekening gebracht. De laatste 2 posten zijn samen met het versnijden en verpakken en etiketteren goed voor een totale arbeidskost in de fase van de kleine versnijding ten belope van € 1,65.

Stap 5: De slachterij berekent op de voorlopige kostprijs van € 9,71 (6,81 + 2,90) haar brutomarge. Volgens FEBEV bedraagt die 10 %, m.a.w. in dit voorbeeld zowat € 0,97.

Stap 6: Nadat het vlees in kant-en-klare porties is versneden, dient het nog te worden vervoerd naar de verschillende afnemers. Dat kost € 0,56 per kilo, waarvan verondersteld wordt dat het voornamelijk gaat om loonkosten (60 %), diesel (25 %) en afschrijvingskosten (15 %).

Stap 7 geeft een indicatie van de forfaitaire bijdragen die de slachthuissector betaalt voor voedselveiligheid, vernietiging van het runderafval en promotie van de consumptie van rundvlees. In totaal komt dit neer op € 0,10 per kilo vlees.

Aan het eind van stap 7 bedraagt de berekende, theoretische kostprijs van het in kant-en-klare porties aangeboden rundvlees zowat € 11,3 per kilo. Dit zou richtinggevend moeten zijn voor de prijs die de distributie in werkelijkheid betaalt. Maar volgens FEBEV zijn de intermediairs niet in staat hun kosten (en de evolutie ervan) door te rekenen in hun prijzen.

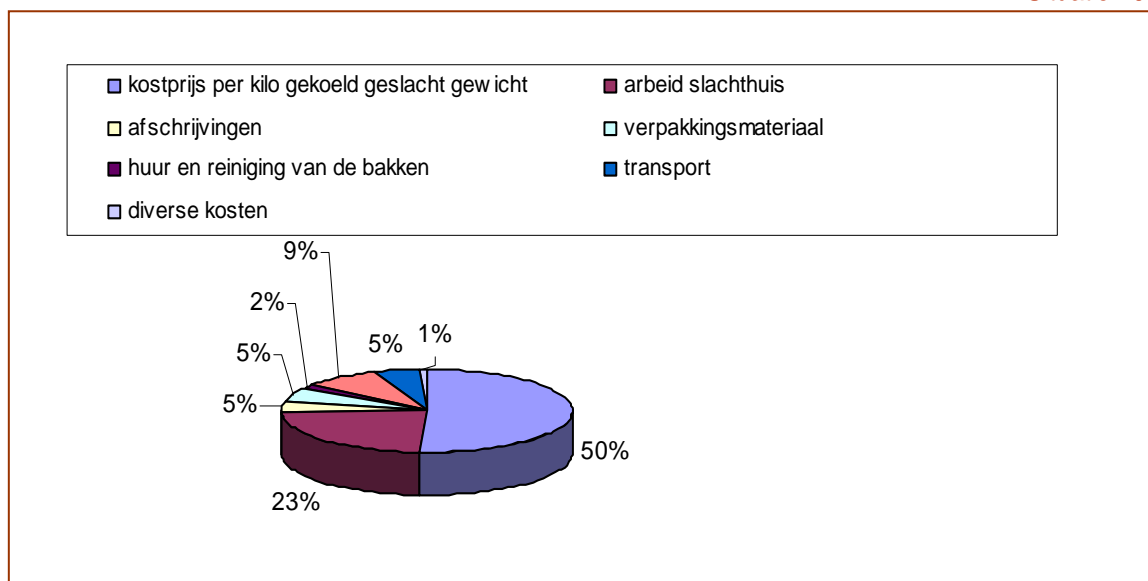
4. B DE COMPONENTEN VAN DE KOSTPRIJS AF SLACHTHUIS

De specifieke kosten verbonden aan de zeven beschreven stappen kunnen worden samengebracht in meer algemene kostensoorten. In de onderstaande grafiek worden acht kostenposten onderscheiden, waarvan de aankoopprijs per kilo gekoeld geslacht gewicht de voornaamste is. Bij de analyse van het verloop van de "theoretische" kostprijs af slachthuis zal het prijsverloop van deze kostenpost (met een aandeel van 50 % in 2008) logischerwijze een grote rol gaan spelen. Maar het is duidelijk dat de totale kostprijs nog door andere elementen wordt bepaald.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 8: Samenstelling van de kostprijs af slachthuis voor het BWB rundvlees

Situatie 2008

Bron: FEBEV - Berekeningen FOD Economie

Bij de overgang naar de acht, meer algemene, kostensoorten behoren volgende commentaren:

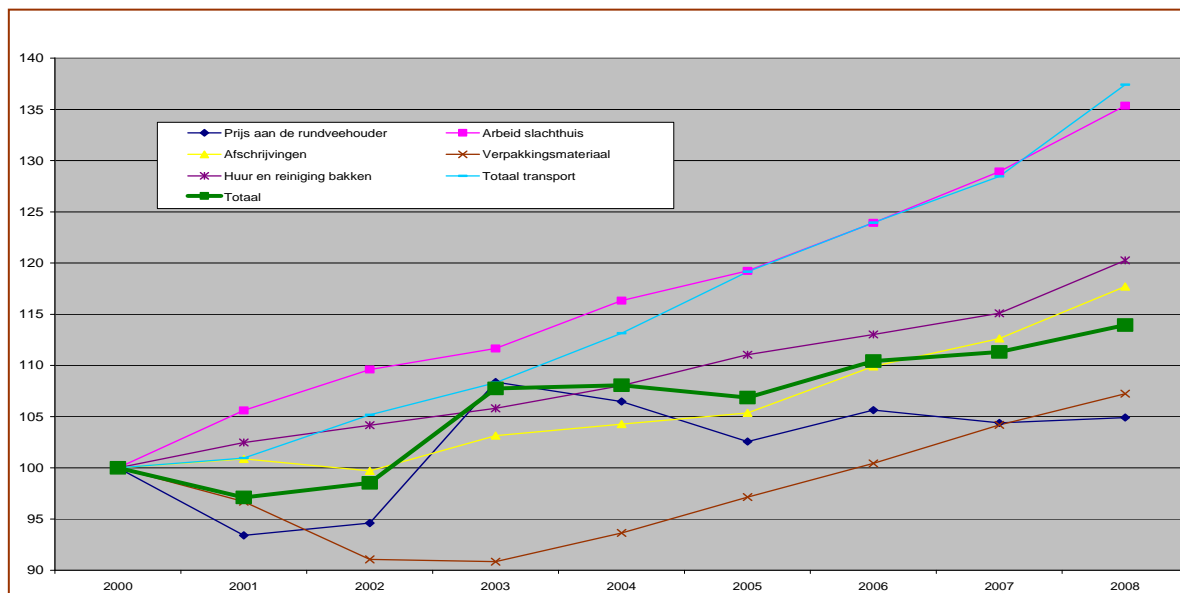
- de kostprijs per kilo geslacht gewicht bedroeg € 5,77 per kilo. Het volumeverlies dat een karkas ondergaat, is in dit bedrag verrekend. Deze post bestaat m.a.w. uit de aankoop van het karkas voor € 4,53 per kilo gekoeld geslacht gewicht en uit € 1,24 aan gewichtsverlies;
- de arbeid, geleverd in het slachthuis, kan als volgt worden toegewezen: € 0,23 per kilo (slachtkost) + € 0,75 per kilo (arbeid grote versnijding) + € 1,65 per kilo (arbeid kleine versnijding). Opgeteld betekent dit dat de vergoeding van de productiefactor arbeid € 2,63 per kilo bedraagt;
- afschrijvingen werden in rekening gebracht bij de grote versnijding (€ 0,06 per kilo) en de kleine versnijding (€ 0,50 per kilo), samen goed voor € 0,56 per kilo;
- de andere kostenposten (verpakkingsmateriaal, transport, diverse kosten) werden zo uit de voorgaande fase overgenomen.

4. C VERLOOP VAN DE KOSTPRIJS AF SLACHTHUIS

In de derde fase van de oefening wordt de evolutie in de tijd van de “theoretische” kostprijs af slachthuis geraamd. Het prijsverloop van elk van de componenten (waar we in de voorgaande fase een gewicht aan toekenden) wordt geanalyseerd. Daarbij wordt de volgende hypothese gehanteerd: de wijze waarop een geslacht dier wordt versneden en in consumeerbare porties aan de distributie wordt aangeboden, is tijdens de beschouwde periode niet veranderd.

Grafiek 9: Evolutie van de componenten van de kostprijs “af-slachthuis”

Indexcijfers 2000 = 100

Bronnen: FEBEV, FOD Economie, INR, BIRB, Berekeningen FOD Economie

Voor de aankoop van het levende dier (de voornaamste kostenpost, 50 %) bleek uit discussies met alle betrokkenen uit de sector dat het verloop van de karkasprijzen (afkomstig van het BIRB) de beste indicator is voor de vergoeding die de rundveehouder ontvangt en die het slachthuis dus betaalt. In de grafiek zijn de jaarlijkse gemiddelden van de maandelijks door het BIRB meegedeelde prijzen voor een AS2-karkas omgezet in index 2000 = 100 (zie ook tabel 11 van de statistische bijlage).

De arbeidskost die in 2008 goed was voor 23 % van de totale kostprijs, is gebaseerd op de statistiek van de loonmassa in de sector "Productie, verwerking en conservering van vlees" (NACE 15.11).

De volgende drie kostenposten, nl. verpakkingsmateriaal, afschrijvingen en transport, hebben elk een aandeel van ongeveer 5 % in de kostprijs. De gebruikte proxy's voor verpakkingsmateriaal en afschrijvingen zijn respectievelijk, de producentenprijs voor verpakkingsmateriaal van kunststof en de evolutie van de netto-kapitaalgoederenvoorraad van de voedingsindustrie (NACE 15 en 16). De gebruikte proxy voor het transport is een gewogen gemiddelde van de dieselprijs, de loonmassa in de sector vervoer te land (NACE 60) en opnieuw een indicator voor afschrijvingen in de transportsector (op basis van de evolutie van de netto-kapitaalgoederenvoorraad in de sector).

Op de som van de hiervoor beschreven aankoopprijs van het levende dier, de arbeidskost, het verpakkingsmateriaal en de afschrijvingen werd voor elk jaar een marge van 10% toegepast. Deze hypothese is moeilijk te onderbouwen, maar op basis van het verloop van de brutoverkoopprijzen zoals die uit de neergelegde jaarrekeningen van de slachthuizen en de uitsnijderijen kunnen worden afgeleid (tabel 12 van de statistische bijlage) is er geen aanleiding om te stellen dat de marges fors zouden zijn verhoogd of verlaagd sinds 2000.

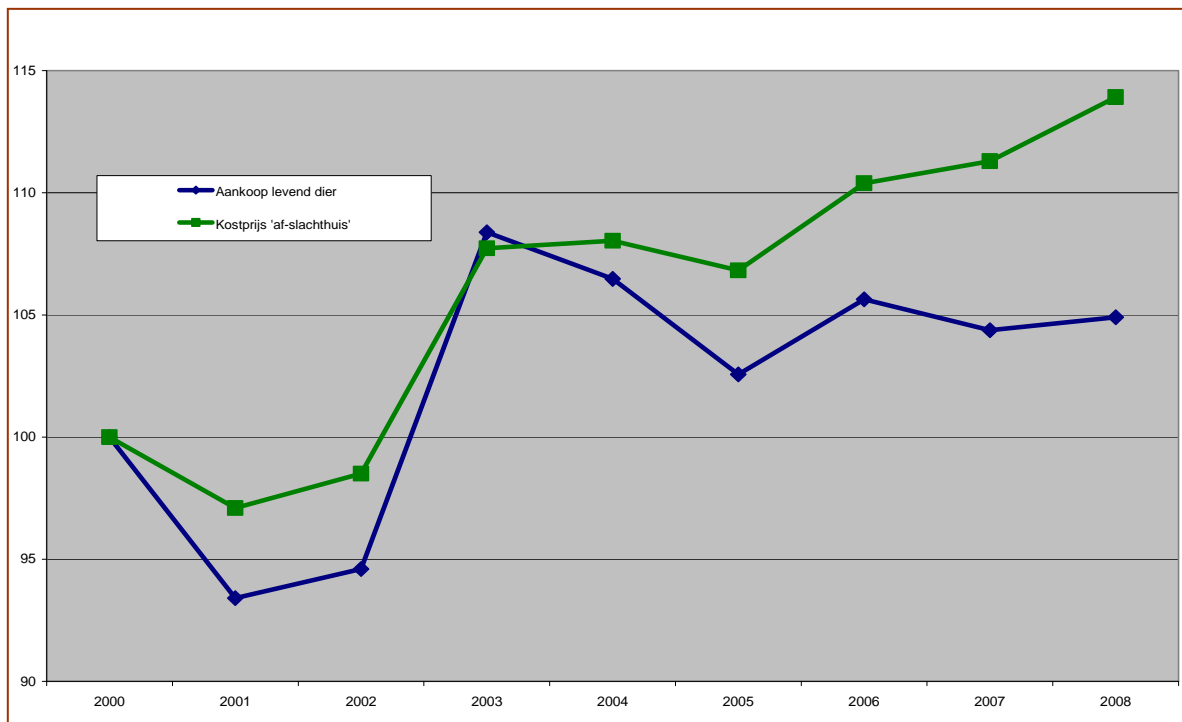
In een aantal gevallen beschikten we niet over reeksen die de hele beschouwde periode dekten. Omwille van de volledigheid voerden we in dergelijke gevallen een extra- en/of intrapollatie uit.

Aan de hand van het prijsverloop in de tijd van elk van de beschouwde kostenelementen enerzijds en het aandeel van elk van hen in de kostprijs anderzijds was het mogelijk een raming te maken van de totale kostprijs af slachthuis per jaar. Zo bedroeg die prijs volgens de berekeningen in 2000 € 9,96 per kilo.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 10: Vergelijking van het verloop van de vergoeding voor de rundveehouder (AS2-karkas) en de kostprijs “af-slachthuis”

Indexcijfers 2000 = 100

Bron: FOD Economie

Uit een vergelijking van de evolutie van de karkasprijzen en de prijzen af slachthuis blijkt het volgende:

- vooral vanaf 2005 vergroot de kloof tussen de evolutie in de aankoopprijs van een levend dier en die van de totale kosten, als gevolg van een sterkere toename van de prijs van arbeid en transport. In de periode 2005 - 2008, doet zich bij deze kostenposten een jaarlijkse gemiddelde groei voor van respectievelijk 4,2 % en 4,9 %. De herhaaldelijke indexeringen en de stijging van de brandstofprijzen zijn daar niet vreemd aan. De karkasprijzen daarentegen zijn in die jaren nauwelijks gewijzigd;
- gedurende de periode 2000 - 2008 nam de vergoeding voor de rundveehouder uiteindelijk slechts toe met 5 %, terwijl de kostprijs af slachthuis met 14 % zou zijn gestegen.

Allicht is de kostprijs af slachthuis in werkelijkheid nog sneller gestegen. Zoals aan het begin van dit deel gesteld, is in de oefening immers de hypothese aangenomen dat het productieproces geen wijzigingen heeft ondergaan. Maar er mag worden aangenomen dat er vandaag meer verpakkingen worden gebruikt dan vroeger (consument verkiest steeds kleinere porties). Ook de kosten voor voedselveiligheid bedroegen in het begin van de beschouwde periode wellicht minder dan in de oefening is aangenomen. Als we hiermee rekening trachten te houden en beide kostenposten bij wijze van voorbeeld in het begin van de periode halveren, dan bedraagt de stijging van de kostprijs af slachthuis bijna 18 % i.p.v. 14 %.

5. DE KOSTPRIJZEN IN DE DISTRIBUTIE

In dit hoofdstuk worden de kosten geanalyseerd van de laatste schakel in de keten namelijk de distributie. De tabel hieronder geeft de structuur van de totale kosten weer van de grootdistributie (Nace 5211):

Tabel 6: Structuur van de totale kosten van de grootdistributie (Nace 5211) in 2005

Kostensoort	Gewicht
Aankopen handelsgoederen	77,7
Bezoldigingen	9,8
Andere kosten : totaal	12,6
Huur en leasing vaste activa	(1,2)
Marktonderzoek en publiciteit	(1,1)
Onderhoud en herstellingen	(0,5)
Transport	(0,7)
Energie	(0,6)
Andere grond- en hulpstoffen	(0,3)
Overige goederen en diensten	(6,4)
Afschrijvingen	(1,7)
Diverse andere kosten	(0,3)
Totaal	100,0

Bron: FOD Economie

Deze gegevens zijn gebaseerd op statistische informatie afkomstig van de jaarlijkse structuurenquête van de FOD Economie, die gedetailleerde informatie verzamelt bij geselecteerde bedrijven. Wat de grootdistributie betreft, wordt jaarlijks een representatief staal van een 600-tal ondernemingen ondervraagd, waaronder alle grote ondernemingen uit de sector. Uit een grondige analyse van de resultaten voor de jaren 2004, 2005 en 2006 is gebleken dat de gegevens consistent zijn. De grote aggregaten vermeld in de structuurenquête stemmen immers overeen met de totalen van de jaarrekeninggegevens van de betrokken ondernemingen (Bron Balanscentrale NBB). Daarnaast is de structuur van de kosten, zoals normaal zou worden verwacht, relatief stabiel op de korte periode van 3 jaar.

Er zij aangestipt dat de kostenstructuur van de grootdistributie niet enkel betrekking heeft op het aanbod van rundvlees, maar op het totale assortiment aan handelsgoederen van de grootdistributie. Er zijn echter geen aanwijzingen dat voor de "activiteit rundvlees" de verhoudingen tussen de verschillende kostenelementen significant verschillend zouden zijn.

Op basis van het bovenstaande wordt geschat dat de "kostprijs distributie" voor het rundvlees uit drie grote componenten bestaat: 77,7% voor aankopen van consumptieklare vlees, 9,8% voor loonkosten en 12,6% voor andere kosten.

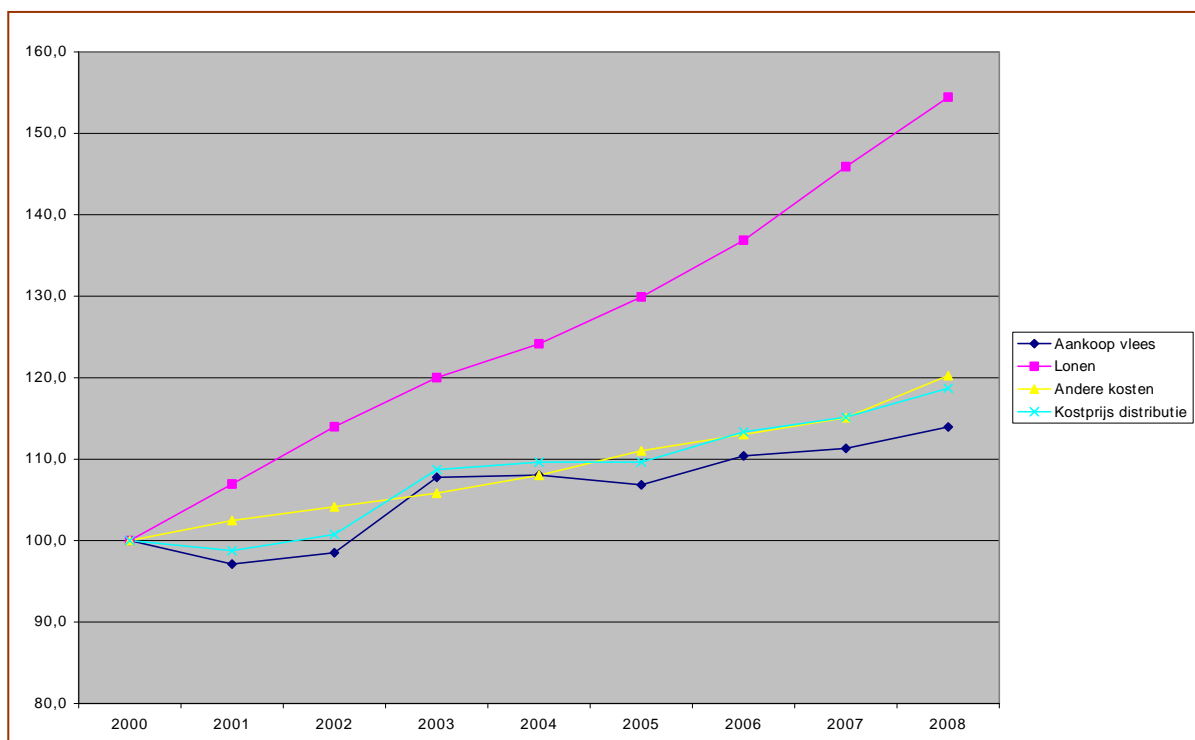
De grootdistributie vormt het belangrijkste maar niet het enige distributiekanaal voor rundvlees. Van de andere kanalen behoort de sector "Detailhandel van vlees en vleeswaren" (Nace 5222) (beenhouwerijen en andere) tot de voornaamste. Omdat de "kostprijs af slachthuis", zoals ontwikkeld in deze studie, betrekking heeft op vlees in consumptieklare porties, wordt de "kostprijs distributie" het best gebaseerd op de kostenstructuur van de grootdistributie.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Voor de volgende stap, namelijk een schatting van de evolutie van 2000 tot 2008 van de distributiekosten, worden de evoluties nagegaan van de drie componenten. Voor de component "Aankoop vlees" wordt de evolutie genomen van de "kostprijs af slachthuis" (zie hoofdstuk 4) en voor de component "Andere kosten" de evolutie van de consumptieprijsindex. Tussen 2000 en 2008 is de index der consumptieprijsindex met 20% toegenomen. De evolutie van de component van de lonen is gebaseerd op de statistiek van de loonmassa in de sector "52 Kleinhandel". Deze kende, in vergelijking met de evolutie van de consumptieprijsindex en van de kostprijs af "slachthuis", een sterke stijging: in 2008 lag het geheel van door de distributie uitbetaalde lonen ruim 50 % hoger dan in 2000.

Rekening gehouden met het gewicht van de verschillende kostenelementen, zouden de totale kosten voor de distributie in de beschouwde periode met gemiddeld 19% zijn gestegen.

Grafiek 11: Verloop van de componenten van de kostprijs distributie

Bron: FOD Economie

6. DE CONSUMPTIEPRIJZEN VOOR RUNDVLEES

6. A COMPARAISON DE L'EVOLUTION DU PRIX A LA CONSOMMATION DE LA VIANDE BOVINE EN BELGIQUE ET A L'ETRANGER

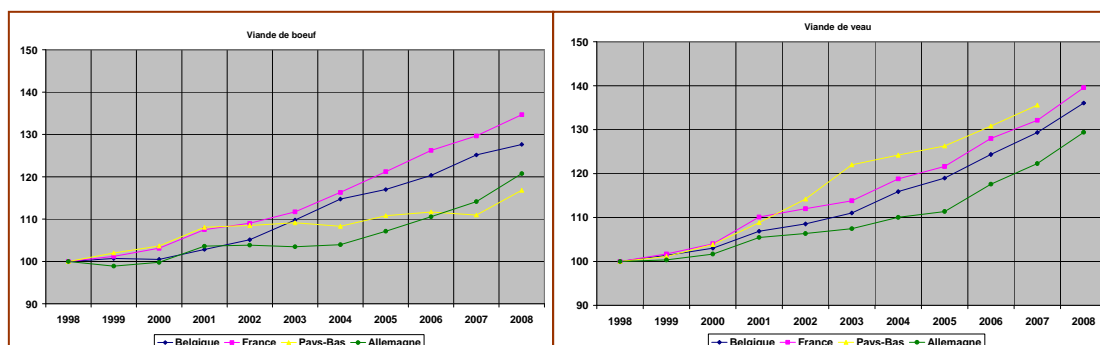
L'objectif de cette partie est de mettre en parallèle les évolutions et les niveaux des prix de la viande bovine en Belgique avec la situation chez nos voisins, à savoir la France, les Pays-Bas et l'Allemagne. Pour comparer l'indice des prix à la consommation de plusieurs pays européens, la source privilégiée est l'Indice Harmonisé des Prix à la Consommation (HICP), publié par Eurostat. Mais cet indice présente deux limitations. Premièrement, comme son nom l'indique, l'HICP est un indice. Il permet donc de comparer les différentes évolutions de prix entre Etats Membres, mais ne nous renseigne pas quant au niveau de ces

prix. Deuxièmement, le détail de cet indice harmonisé s'arrête à la classe «viande», qui regroupe beaucoup d'autres viandes que la viande bovine (viande de porc, volaille, ...).

Dès lors, pour comparer l'évolution des prix de la viande bovine en Belgique avec l'évolution chez les voisins, nous nous sommes tournés vers les indices des prix à la consommation nationaux, plus détaillés mais propres à chaque pays. Nous avons utilisé comme sources les instituts statistiques nationaux belges (SPF Economie), français (Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques - INSEE), néerlandais (Centraal Bureau voor de Statistiek - CBS) et allemand (Statistisches Bundesamt Deutschland -StBA). Pour chaque pays, nous avons sélectionné les indices relatifs aux produits «viande de bœuf» et «viande de veau». Il faut néanmoins garder à l'esprit que la composition des paniers pour ces produits n'est pas identique pour chaque pays. De plus, remarquons qu'en Allemagne il n'existe pas d'indice unique pour la viande de bœuf. Les chiffres présentés ci-dessous pour l'Allemagne correspondent à une moyenne non pondérée des sous-catégories correspondantes. Soulignons également qu'aux Pays-Bas, la viande de veau n'est plus reprise dans le panier de consommation à partir de l'année 2008.

Graphique 12 : Evolution des prix à la consommation pour la viande bovine en Belgique et dans les pays limitrophes

Indice 1998 = 100

Sources : SPF Economie, INSEE, CBS, StBA

Même si les données ne sont pas parfaitement comparables, certaines tendances se dessinent. En Belgique, entre 1998 et 2008, le prix à la consommation de la viande bovine a augmenté de plus de 25%, soit près du double de l'augmentation des prix aux Pays-Bas. L'évolution des prix en Belgique se rapproche le plus de l'évolution des prix en France. C'est surtout au cours des années 2003-2004 que l'inflation pour la viande bovine s'est fortement accélérée chez nous, alors qu'aux Pays-Bas et en Allemagne les prix n'ont presque pas bougé durant cette période. Par contre, au cours de la période plus récente, l'inflation belge et française pour la viande bovine a été plus modérée que celle aux Pays-Bas et en Allemagne. En ce qui concerne la viande de veau, l'évolution des prix en Belgique est de nouveau comparable à l'évolution des prix en France et a été plus rapide que la croissance des prix en Allemagne.

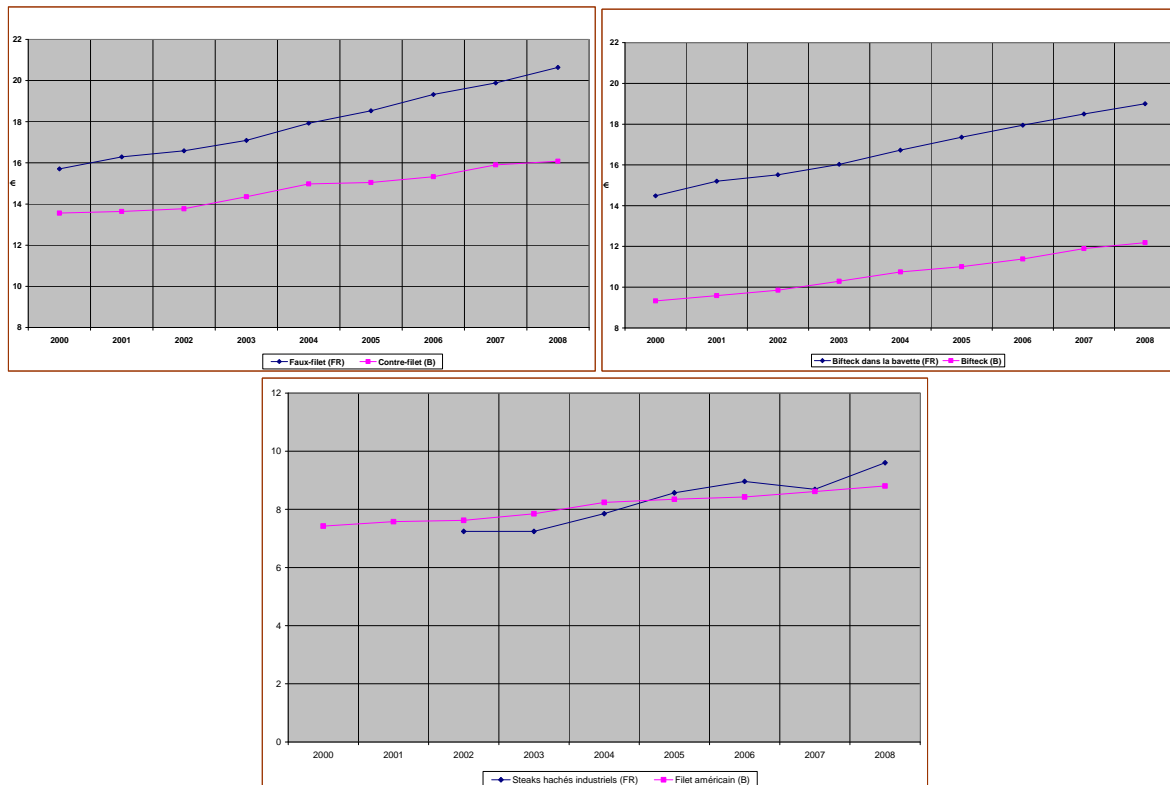
En conclusion, nous pouvons dire que, pour la viande bovine comme pour la viande de veau, l'évolution des prix à la consommation en Belgique ressemble fortement à l'évolution en France. Mais, comme cela a déjà été dit, cela ne permet pas de se prononcer sur les niveaux de prix.

Nous avons donc tenté de faire une comparaison des prix moyens en Belgique et des prix moyens en France. Pour la France, nous nous sommes basés sur les données de l'INSEE qui, comme le SPF Economie en Belgique, donne un niveau de prix pour différentes catégories de biens de consommation, dont certaines sortes de viandes. Néanmoins, il n'existe pas de correspondance exacte entre les différentes catégories de viande bovine en France et Belgique. Le seul produit détaillé se retrouvant dans les deux sources statistiques est le contre-filet (dénommé faux-filet en France), une catégorie de viande à prix plutôt élevé. Pour disposer d'un produit d'une gamme de prix plus faible, nous avons également comparé le bifteck belge et le bifteck dans la bavette en France. En outre, nous avons aussi comparé le prix du filet américain belge au prix du steak haché français.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Graphique 13: Comparaison des niveaux de prix à la consommation en Belgique et en France pour la viande de bœuf

En € par kilo

Sources : SPF Economie, INSEE

Il est clair que le niveau de prix de la viande bovine pour le consommateur est plus élevé en France qu'en Belgique. En 2008, la différence était en moyenne de 31% (non pondérée) pour les trois catégories de viandes citées ci-dessus. Il est également intéressant de constater que le prix des carcasses, pouvant être considéré comme indicateur du prix au producteur, est aussi plus élevé en France qu'en Belgique (par exemple, en moyenne pour l'année 2007, le prix d'une carcasse DO3 était de 2,7 euro/kg en France contre 2,2 euro/kg en Belgique). Ceci laisse supposer que le producteur français est relativement mieux loti que son homologue belge.

Par ailleurs, même s'il est vrai que les prix à la consommation pour d'autres sortes de viandes sont également plus élevés en France qu'en Belgique, il semble néanmoins que les différences soient plus prononcées dans le cas de la viande bovine.

Tableau 7: Niveaux de prix moyens 2008 en Belgique et en France pour différentes sortes de viandes

	Prix en € par kilo en France	Prix en € par kilo en Belgique	Différence en €	Différence en %
<u>Viande bovine:</u>				
Contre-filet	20,6	16,1	4,6	28,4
Bifteck	19,0	12,2	6,8	55,9
Filet américain	9,6	8,8	0,8	9,1
<u>Autres viandes:</u>				
Rôti de veau	20,7	20,7	0,0	-0,1
Rôti de porc	9,4	8,0	1,4	17,8
Gigot d'agneau	16,5	13,8	2,7	19,3
Lapin	8,5	8,6	-0,1	-1,5

Source: SPF Economie, INSEE

6 .B LANGE-TERMIJNEVOLUTIE EN ONDERLING VERBAND TUSSEN DE BELGISCHE CONSUMPTIEPRIJZEN VOOR DE VERSCHILLENDE RUNDSVLEESSOORTEN

Ten behoeve van de Belgische index der consumptieprijzen worden maandelijks prijzen genoteerd van zeven soorten rundvlees. Het gaat om dunne lende, rosbief, gewone biefstuk, karbonades, kalfsgebraad, américain en hamburger. Enkel bij de twee laatste is er sprake van enige "transformatie", de andere producten worden rechtstreeks versneden uit een karkas.

Rundvlees wordt slechts in heel beperkte mate gebruikt in verwerkte producten. Volgens de Federatie van de vleeswarenindustrie (FENAVIAN) is 95 % van het vlees dat in hun sector verwerkt wordt afkomstig van varkens of gevogelte en slechts 5 % van runderen.

De consumptieprijzen voor rundvlees worden in meer dan 470 verkooppunten op het Belgische grondgebied opgetekend, zowel in (zelfstandige) slagerijen, in de voornaamste supermarkten en superettes als in de discountwinkels.

Tabel 8: Consumptieprijzen voor Belgische rundvlees

	Gemiddelde prijsniveau in € per kg		Verschil 1998 - 2008	Toename in %
	1998	2008		
Kalfsvlees	15,2	20,7	5,5	35,7
Rosbief	13,5	15,9	2,5	18,3
Dunne lende	13,5	16,1	2,5	18,7
Gewone biefstuk	9,3	12,2	2,9	30,9
Karbonnades	7,1	9,0	2,0	27,7
Hamburger	7,7	9,6	1,9	23,5
Américain	7,4	8,8	1,4	18,8
Gemiddelde consumptieprijs rundvlees	10,5	13,2	2,6	25,1

Bron: FOD Economie

Voor kalfsvlees betaalt de consument het meest: vorig jaar bedroeg de gemiddelde prijs per kilo €20,7. De prijzen voor rosbief en dunne lende, waarvoor de kwaliteitsnormen doorgaans erg hoog zijn, liggen iets

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

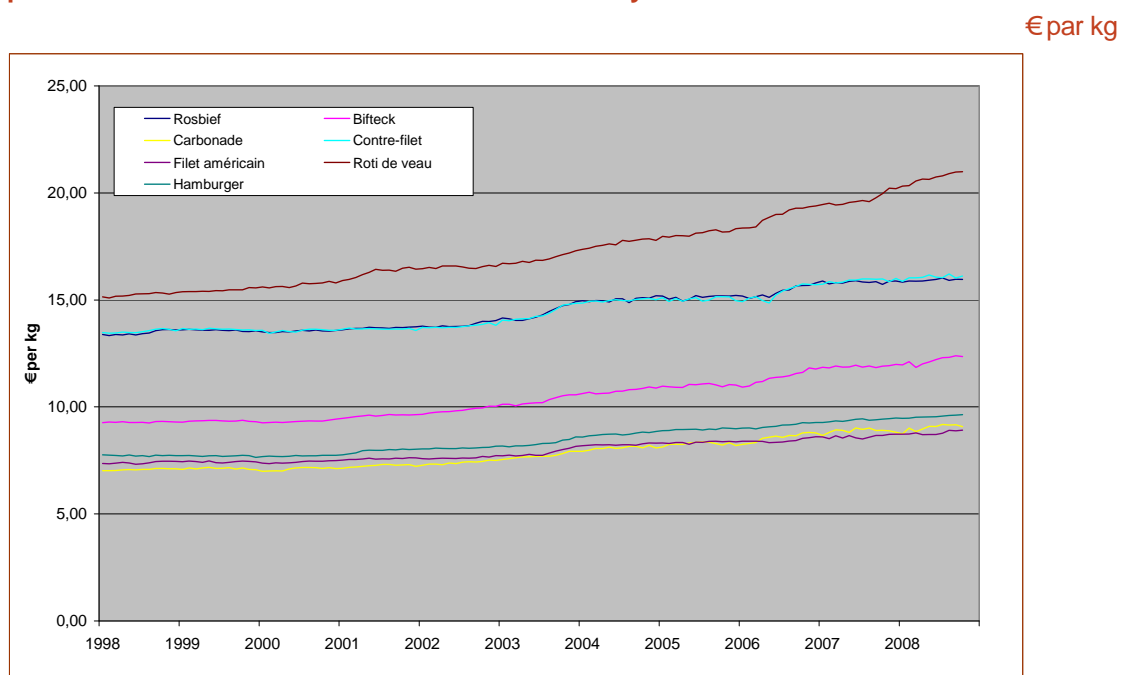
lager en vertonen een sterk gelijklopend profiel. In 2008 kost 1 kg rosbeef gemiddeld € 15,9, terwijl voor dezelfde hoeveelheid dunne lende € 16,1 betaald werd. Hamburger, américain en karbonades behoren tot de minder dure rundvleessoorten: vorig jaar schommelde hun prijs rond € 9 à € 9,5 per kilo. Met een gemiddelde prijs van € 12,2 neemt gewone biefstuk een middenpositie in.

Tijdens de afgelopen tien jaar is de gemiddelde consumptieprijs van rundvlees met 25 % gestegen. De procentuele prijsverhogingen voor elk van de in de index der consumptieprijsen beschouwde producten waren minder groot voor het vlees met de hoogste kwaliteitsnormen (rosbeef en dunne lende) dan voor de overige soorten. Voor kalfsvlees is de consumptieprijs met meer dan 35 % gestegen.

Uit statistische analyse blijken nog enkele andere verschillen:

- prijzen voor rosbeef, dunne lende en gewone biefstuk zijn volatieler (grotere standaardafwijking) dan die voor karbonades, américain en hamburger;
- voor rosbeef, dunne lende en américain (met een zekere “time”-lag voor deze laatste) is de prijsevolutie in de tijd sterk gelijklopend. Daarnaast evolueren de prijzen van gewone biefstuk en karbonades op hun beurt ook synchroon. De prijzen voor kalfsvlees vertonen nog een ander patroon;
- prijsbewegingen voor gewone biefstuk worden meestal met enige vertraging gevolgd door prijsaanpassingen in dezelfde richting voor dunne lende en rosbeef;
- uit een VAR-analyse blijkt dat de prijsbewegingen voor het rundvlees iets beter kunnen verklaard worden als ook de consumptieprijsen voor varkensvlees en voor gevogelte in aanmerking worden genomen. Dat kan er op wijzen dat het zogenaamde substitutie-effect speelt. Naargelang de omstandigheden kan de consument zijn voorkeuren snel aanpassen. De jongste jaren hebben een aantal crisissen in de landbouw (BSE, blauwtong, vogelgriep, dioxinecrisis...) de consument er toe gebracht om, op zijn minst tijdelijk, zijn vleesconsumptie aan te passen: verbruik van vlees werd beperkt of er werd overgeschakeld naar andere vleessoorten. Dit zou er kunnen op wijzen dat de prijsevoluties mede bepaald worden door schokken in de vraag.

Graphique 14: Viande bovine – Prix à la consommation moyens – 1998-2008

Source: SPF Economie

6. C EVOLUTION DU PRIX MOYEN GLOBAL ET PAR TYPE DE DISTRIBUTEUR DU CONTRE-FILET ET DU BIFTECK

Ce chapitre retrace l'évolution du prix moyen du contre-filet et du bifteck depuis janvier 2004 jusqu'à décembre 2008, période la plus longue pour laquelle des données homogènes sont disponibles. Le prix moyen est calculé pour trois types de magasins:

- les commerces de détail: les boucheries indépendantes;
- les discounters;
- les supermarchés et les superettes.

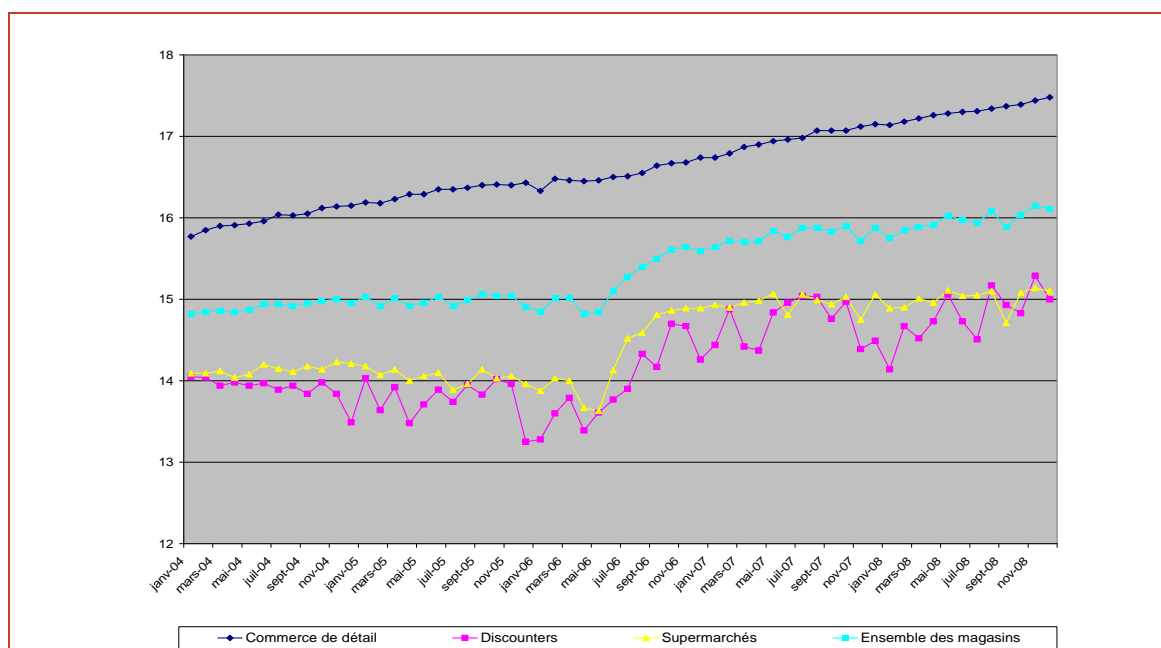
Analyse du prix du contre-filet

En décembre 2008, on dénombrait 473 relevés des prix pour le contre-filet répartis de la façon suivante: 204 boucheries, 202 supermarchés et 67 discounters.

Le prix moyen du contre-filet s'élevait à € 16,1 en décembre 2008 contre € 14,8 en janvier 2004, soit une augmentation de € 1,3 ou 8,7% en 5 ans.

Graphique 15: Evolution du prix moyen du contre-filet par type de distributeur

En € par kilo

Source: SPF Economie

Trois périodes peuvent être distinguées. De janvier 2004 à avril 2006, les prix sont restés stables, autour de € 14,8. De mai 2006 à novembre 2006, le prix du contre-filet connut une forte augmentation (€ 0,82). Dans la troisième période de décembre 2006 à décembre 2008, le prix du contre-filet a évolué à allure modérée en passant de € 15,6 à € 16,1, soit une augmentation de € 0,45 en 25 mois (ou +/- € 0,02 par mois).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Une analyse des trois groupes de distributeurs montre que les boucheries ont augmenté leur prix de vente du contre-filet de manière tendancielle et plus fortement que les deux autres groupes de distributeurs. Sur l'ensemble de la période d'analyse, le prix du contre-filet chez le boucher a grimpé de € 15,8 à € 17, 5, soit une augmentation de € 1,7 ou 10,8%. Durant la première période, janvier 2004 – avril 2006, seules les boucheries ont haussé leur prix (hausse de € 0,7) tandis que les autres distributeurs ont baissé en moyenne le leur. Pendant la période de hausse sensible du prix du contre-filet (entre mai et novembre 2006), le prix dans les boucheries a moins augmenté (€ 0,2) que dans les deux autres catégories de distribution. Cette évolution semble indiquer que les prix dans les boucheries ne suivent pas les variations dans les coûts (prix au départ de l'abattoir).

Tableau 9: Evolution du prix moyen (€par kilo) du contre-filet par type de distributeur et par sous-périodes

	Janvier 2004-Avril 2006	Mai 2006-Novembre 2006	Décembre 2006-Décembre 2008	Total
Commerce de détail	+0,7	+0,2	+0,8	+1,7
Supermarchés	-0,4	+1,2	+0,2	+1,0
Discounters	-0,7	+1,3	+0,3	+1,0
Ensemble des magasins	...	+0,8	+0,45	+1,3

Source: SPF Economie

Le prix du contre-filet dans les supermarchés a connu une évolution plus modérée. Le contre-filet y coûtait € 14,0 en janvier 2004. Il a légèrement diminué (de € 0,4) durant la première période avant de subir une hausse sensible pendant la seconde période (augmentation de € 1,2). Finalement, le prix s'est stabilisé lors de la dernière période aux alentours de € 15.

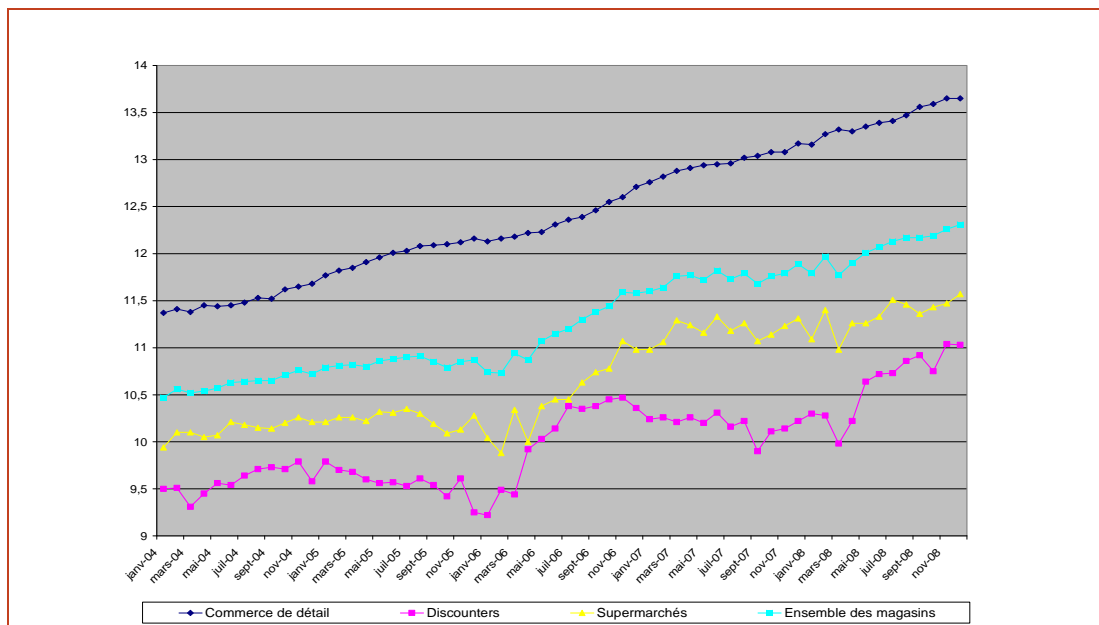
Chez les discounters, le prix du contre-filet a connu une trajectoire comparable à celle dans les supermarchés. Cependant, il a beaucoup plus fluctué que dans les derniers, sans doute sous l'impulsion d'offres promotionnelles régulières qui l'ont maintenu, à quelques exceptions près, à un niveau inférieur à celui pratiqué dans les supermarchés. En décembre 2008, le prix du contre-filet convergeait vers € 15 tant dans les supermarchés que les discounters.

Analyse du prix du bifteck

En décembre 2008, les 428 relevés de prix pour le bifteck se répartissaient de la manière suivante: 172 boucheries, 189 supermarchés et 67 discounters. De janvier 2004 à décembre 2008, le prix du bifteck a fluctué en moyenne entre 3 et 4 euros en dessous du prix du contre-filet. Contrairement au contre-filet, on a remarqué une tendance plus régulière à la hausse. En moyenne, le prix du bifteck est passé de € 10,45 à € 12,3 au cours de la période considérée, soit une augmentation de € 1,8 ou de 17,6% en 5 ans. Dans le même temps le prix du contre-filet est passé de € 14,8 à € 16,1, soit un accroissement de € 1,3 ou de 8,7%.

Graphique 16: Evolution du prix moyen du bifteck par type de distributeur

En €

Source: SPF. Economie

Comme pour le prix du contre-filet, les boucheries ont augmenté le prix du bifteck de manière tendancielle. Dans les supermarchés et les discounters, l'évolution des prix n'a pas été aussi régulière. Dans un premier temps (de janvier 2004 à mars 2006), les prix n'y ont guère évolué, oscillant avec une faible amplitude autour de €9,5 dans le cas des discounters et de €10,2 dans les supermarchés. Entre avril et juillet 2006, ces derniers ont fortement augmenté leurs prix. Comme les supermarchés n'ont pas, dans un premier temps, adapté les leurs dans les mêmes proportions, il s'en est suivi qu'à la mi-2006 le consommateur payait pratiquement le même montant dans les supermarchés que dans les discounters (+/- €10,4 en juillet 2006). Ensuite, les prix dans les supermarchés ont continué à grimper alors que les prix dans les discounters avaient tendance à se tasser. En mars 2008, un kilo de bifteck valait €11 dans les supermarchés contre €10 dans les discounters.

Depuis avril 2008, le prix du bifteck est reparti à la hausse tant dans les supermarchés que dans les discounters. En décembre 2008, un kilo de bifteck y coûtait respectivement €11,6 et €11.

Même si une période de cinq ans est un peu courte pour tirer des conclusions très robustes, il semblerait que ce sont les discounters qui jouent le rôle central dans l'évolution des prix au consommateur: en général, les supermarchés tendent à adapter leur prix avec quelques mois de retard par rapport à ceux des discounters.

Tableau 10: Evolution du prix moyen (€/par kilo) et du bifteck de janvier 2004 à décembre 2008 par type de distributeur

	Bifteck	Contre-filet
Commerce de détail	+2,3	+1,7
Discounters	+1,5	+1,0
Supermarchés	+1,6	+1,0
Ensemble des magasins	+1,8	+1,3

Source: SPF Economie

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

7. CONCLUSIES

Dat de financiële situatie van de in vlees gespecialiseerde rundveehouder er in 2007 en 2008 gemiddeld sterk is op achteruitgegaan is ontegensprekelijk. Het is ook heel duidelijk dat de producent er niet in slaagt om zelfs forse kostprijsverhogingen (bijvoorbeeld van veevoeder) door te rekenen in zijn afzetprijzen. De prijs voor een runderkarkas van een Belgisch witblauw dier ligt vandaag nauwelijks 5% hoger dan tien jaar geleden, terwijl de inflatie met bijna 25% is gestegen. Er zijn tekenen dat er, ondanks de inkrimping van de sector, nog steeds een overcapaciteit bestaat. Dat het Belgisch witblauw vlees weinig gegeerd is in het buitenland (terwijl de wereldvraag toeneemt) en de binnenlandse vraag naar (rund)vlees niet toeneemt, speelt niet in de kaarten van de sector. In dat verband is het interessant vast te stellen dat de prijzen voor andere soorten runderen wel in stijgende lijn gaan.

Uit een analyse van de evolutie van de andere kostenelementen die bij de verwerking van het basisproduct tot consumeerbare porties aan bod komen, blijkt dat de kostprijsverhoging tussen 2000 en 2008 minimum 14 à 18% bedroeg¹³. In de hypothese dat de marges van de slachterijen, uitsnijderijen en andere intermediairs stabiel zijn gebleven, betekent dit dat de distributie de kostprijs voor de aankoop van consumeerbaar rundvlees in dezelfde mate zag stijgen. Dat is veel minder snel dan een andere belangrijke kostenfactor voor de distributie, namelijk de vergoeding van de productiefactor arbeid: in 2008 lagen de door de distributie uitbetaalde lonen ruim 50 % hoger dan in 2000.

Ruw geschat zijn de totale kosten voor de distributie met gemiddeld 19 à 21% toegenomen.

De consumptieprijzen voor rundvlees in de hogere prijs categorie (en dus afkomstig van AS2-karkassen) zijn in dezelfde periode met gemiddeld 18% gestegen. Als er enkel rekening wordt gehouden met de prijsevolutie in de grootdistributie (dus zonder de kleine slagerijen, waarvan kan worden aangenomen dat zij geen belangrijke rol spelen in de prijsvorming) dan was de prijsverhoging nog beperkter (zowat 12%). Met andere woorden, tijdens de periode 2000-2008 werden de kostprijsverhogingen niet volledig doorgerekend aan de consument. Een van de mogelijke verklaringen zou kunnen zijn dat de concurrentiestrijd tussen de distributeurs vooral gevoerd wordt via een “prijzenslag” voor enkele basisproducten die een grote meerderheid van consumenten kopen. In dat geval is de distributie bereid haar winstmarges (in procenten) voor die producten te verkleinen met de bedoeling om klanten, onder meer via gerichte promotionele acties, naar hun verkoopcentra te “lokken”, in de veronderstelling dat zij dan ook al hun andere boodschappen in dezelfde winkel zullen doen.

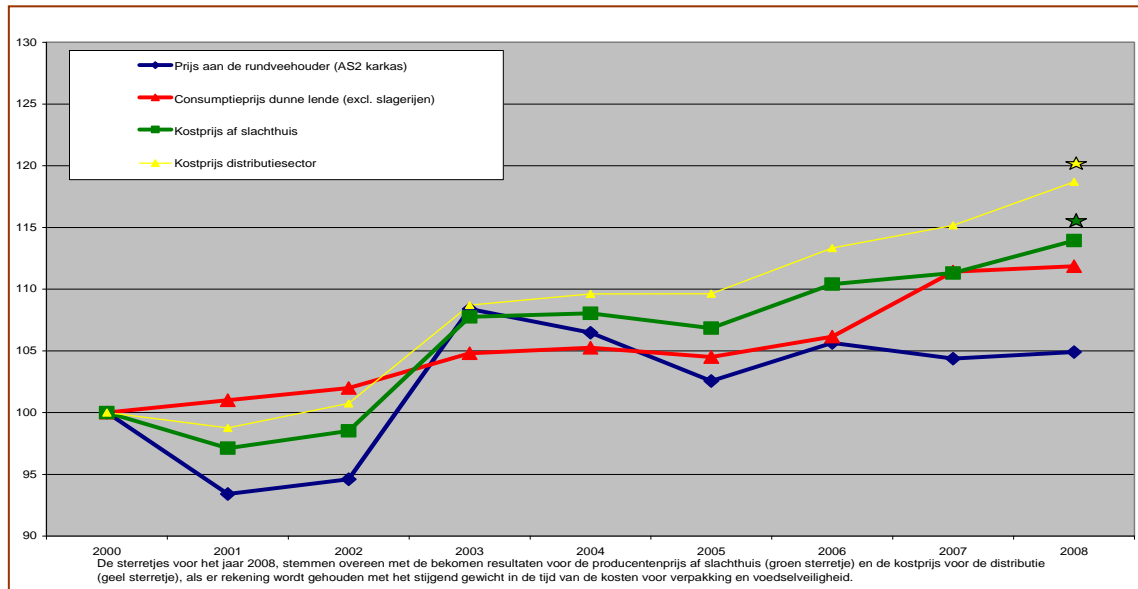
De distributie zou in een sterke onderhandelingspositie staan om de inkooprijzen te drukken (er zou al sprake zijn van overcapaciteit en de vraag van de consument lijkt niet meteen te zullen stijgen) en om er zodoende voor te zorgen dat de strijd om de klant mee betaald wordt door de stroomopwaartse actoren uit de sector. Om dit met zekerheid te kunnen stellen zou er betrouwbare informatie moeten beschikbaar zijn over de prijzen die de distributie werkelijk betaalt voor het rundvlees aan zijn leverancier. Dat is echter niet het geval. Vanwege de verschillende organisatiestructuren van de distributieketens (in termen van verticale integratie) ligt het niet voor de hand om hiervoor op een uniforme of gestandaardiseerde wijze gegevens te verzamelen.

In de huidige omstandigheden is de klant, zeker op korte termijn, de grote begunstigde.

¹³ Er zij wel aangestipt dat in de oefening geen rekening kon worden gehouden met productiviteitsverbeteringen uit hoofde van onder meer een groter wordende integratie.

Graphique 17: Verloop van de vergoeding aan de rundveehouder, de kostprijs af slachthuis, de kostprijs voor de distributie en de consumptieprijs voor het rundvlees

Indice 2000 = 100

Bronnen: BIRB, INR, FOD Economie

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

STATISTISCHE BIJLAGE

INHOUDSTAFEL

Tableau 1: Répartition des activités agricoles en Belgique (basée sur la valeur au prix du producteur)

Tableau 2: Evolution du cheptel bovin de 2000 à 2008

Tableau 3: Evolution du cheptel bovin moyen de 2000 à 2007 (nombre de têtes)

Graphique 4: Répartition des vaches du cheptel belge - 2007

Graphique 5: Schéma cheptel viandeux

Graphique 6: Schéma cheptel laitier

Tabel 7: Overzicht rendabiliteit mengvoeder fabrikanten

Grafiek 8: Prijs levende dieren: Dikbil stieren

Grafiek 9: Prijsevolutie van karkassen (AS2) en levende van runderen (dikbilstieren) – veranderingspercentages ten opzichte van de overeenstemmende maand van het voorafgaande jaar

Tableau 10: Constitution du prix consommateur de la viande de boeuf

Tabel 11: Overzicht van de evolutie van de voornaamste kostencomponenten in het productieproces van de consumeerbaar rundvlees

Tabel 12: Overzicht rendabiliteit vleesproductie

Tableau 1: Répartition des activités agricoles en Belgique (basée sur la valeur au prix du producteur)

	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	En millions d'euros									
Bovins	1.269	1.007	1.027	721	892	793	910	912	1.010	1.096
Autre production animale	2.409	2.686	2814	3.148	2.668	2.568	2.708	2.644	2.619	2.793
Production végétale	2.976	3.007	2.931	3.035	2.647	3.051	2.946	2.903	3.170	3.305
Production de services agricoles	14	23	33	36	40	45	45	45	45	45
Total	6.668	6.722	6.804	6.940	6.247	6.456	6.610	6.504	6.845	7.239
	En % du total									
Bovins	19,1	15,0	15,1	10,4	14,3	12,3	13,8	14,0	14,8	15,1
Autre production animale	36,1	40,0	41,4	45,4	42,7	39,8	41,0	40,7	38,3	38,6
Production végétale	44,6	44,7	43,0	43,7	42,4	47,3	44,6	44,6	46,3	45,7
Production de services agricoles	0,2	0,3	0,4	0,5	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6
Total	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Source: SPF Economie

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Tableau 2: Evolution du cheptel bovin de 2000 à 2008 (en unités)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*
Nombre total de bovins	3.041.565	3.037.757	2.891.262	2.778.077	2.738.648	2.698.649	2.663.076	2.649.392	2.612.605
Bovins de moins de 1 ans	956.478	897.294	840.239	802.676	789.046	786.773	778.448	773.554	749.799
Destinés à être abattus comme veaux	163.839	160.565	159.806	154.529	151.485	161.057	166.184	156.885	151.844
Autres veaux	792.639	736.729	680.433	648.147	637.561	625.716	612.264	616.669	597.955
Bovins de 1 an à moins de 2 ans	614.246	603.006	574.733	547.214	535.540	519.920	510.728	508.953	509.441
Mâles	174.800	170.731	161.507	149.063	149.730	141.814	133.710	134.604	132.047
Femelles	439.446	432.275	413.226	398.151	385.810	378.106	377.018	374.349	377.394
Animaux de boucherie	35.722	21.682	18.138	17.598	16.373	14.928	13.343	13.662	12.334
Autres	403.724	410.593	395.088	380.553	369.437	363.178	363.675	360.687	365.059
Bovins de 2 ans et plus	1.470.841	1.537.457	1.476.290	1.428.187	1.414.062	1.391.956	1.373.900	1.366.885	1.353.365
Mâles	44.220	46.160	39.738	37.697	39.488	37.427	34.473	35.779	33.685
Femelles	1.426.621	1.491.297	1.436.552	1.390.490	1.374.574	1.354.529	1.339.427	1.331.106	1.319.681
Génisses	271.199	304.904	296.548	288.409	282.311	271.121	268.455	262.891	263.458
Pour la boucherie	46.879	35.813	37.420	34.928	31.692	29.320	29.227	27.131	25.125
Autres	224.320	269.091	259.128	253.481	250.619	241.801	239.228	235.760	238.333
Vaches	1.155.422	1.186.393	1.140.004	1.102.081	1.092.263	1.083.408	1.070.972	1.068.215	1.056.223
Laitières	615.857	625.139	602.276	585.402	568.571	549.333	532.752	523.699	515.550
En production	593.788	596.221	576.709	559.423	542.674	523.281	507.327	500.005	494.731
De réforme	22.069	28.918	25.567	25.979	25.897	26.052	25.425	23.694	20.818
Allaitantes	539.565	561.254	537.728	516.679	523.692	534.075	538.220	544.516	540.673
En production	508.857	509.548	483.400	468.975	474.360	480.647	486.233	490.239	483.769
De réforme	30.708	51.706	54.328	47.704	49.332	53.428	51.987	54.277	56.904

Source: SPF Economie

* données provisoires

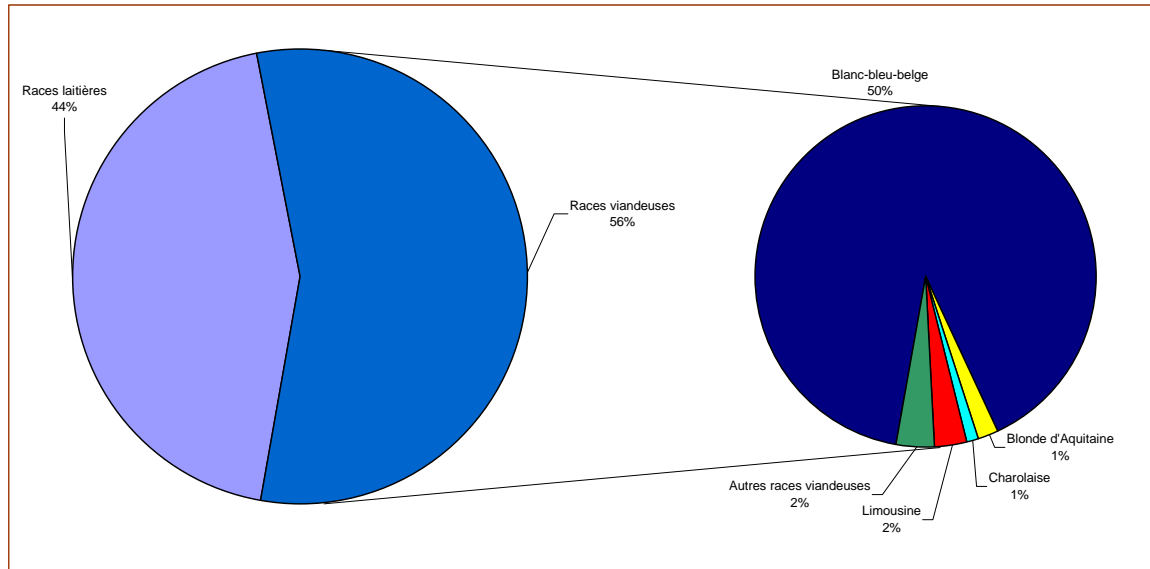
Tableau 3: Evolution du cheptel bovin moyen de 2000 à 2008

	Cheptel bovin (nombre de têtes)	Nombre d'exploitations	Cheptel bovin par exploitation
1997	3.157.095	43.450	73
1998	3.089.910	41.304	75
1999	3.085.170	39.828	77
2000	3.041.565	38.369	79
2001	3.037.757	36.689	83
2002	2.891.262	35.090	82
2003	2.778.077	33.609	83
2004	2.738.648	32.146	85
2005	2.698.649	30.836	88
2006	2.663.076	29.616	90
2007	2.649.392	28.462	93
2008	2.612.605	27.443	95

Source : SPF Economie

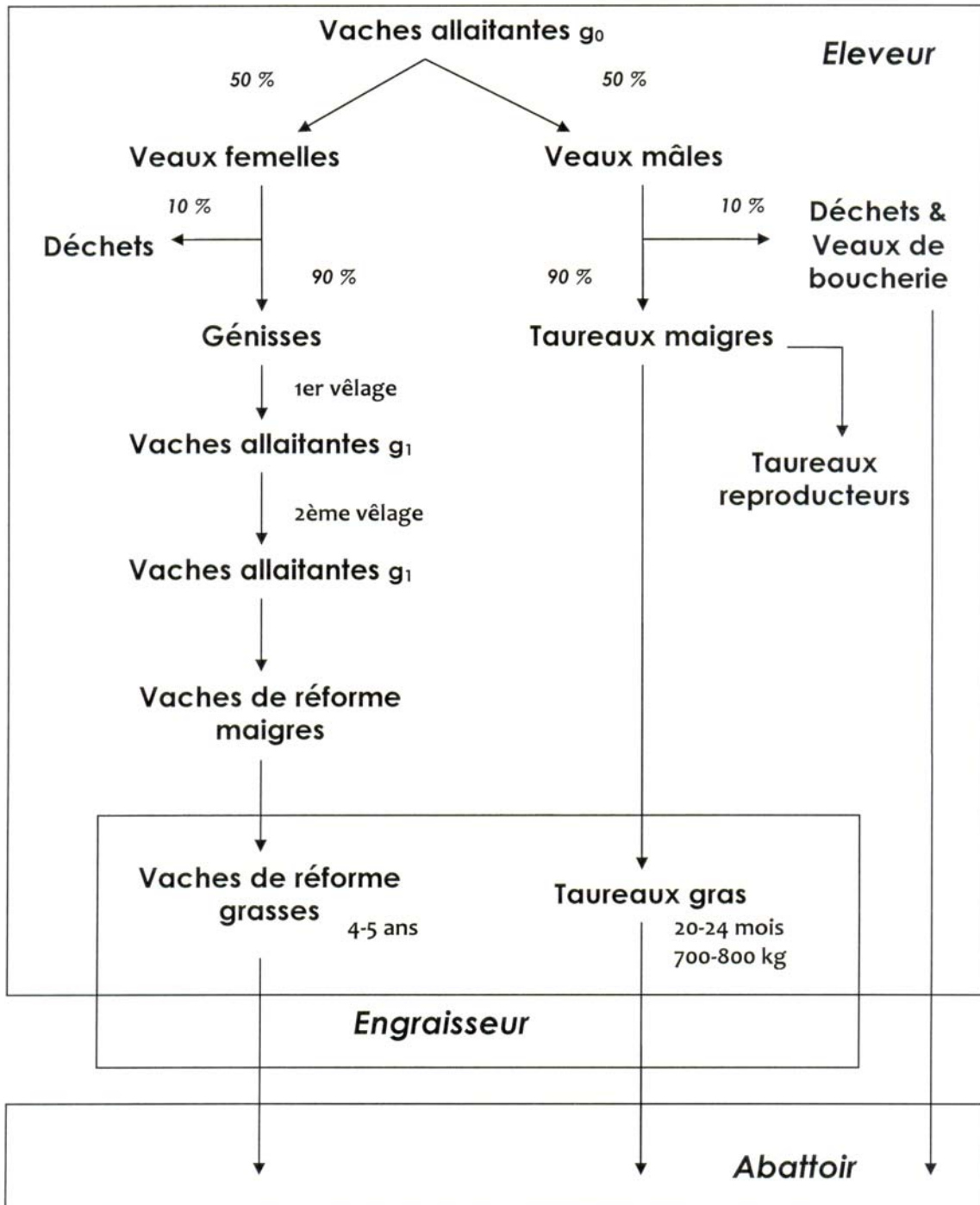
“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Graphique 4: Répartition des vaches du cheptel belge - 2007

Source : SPF Economie

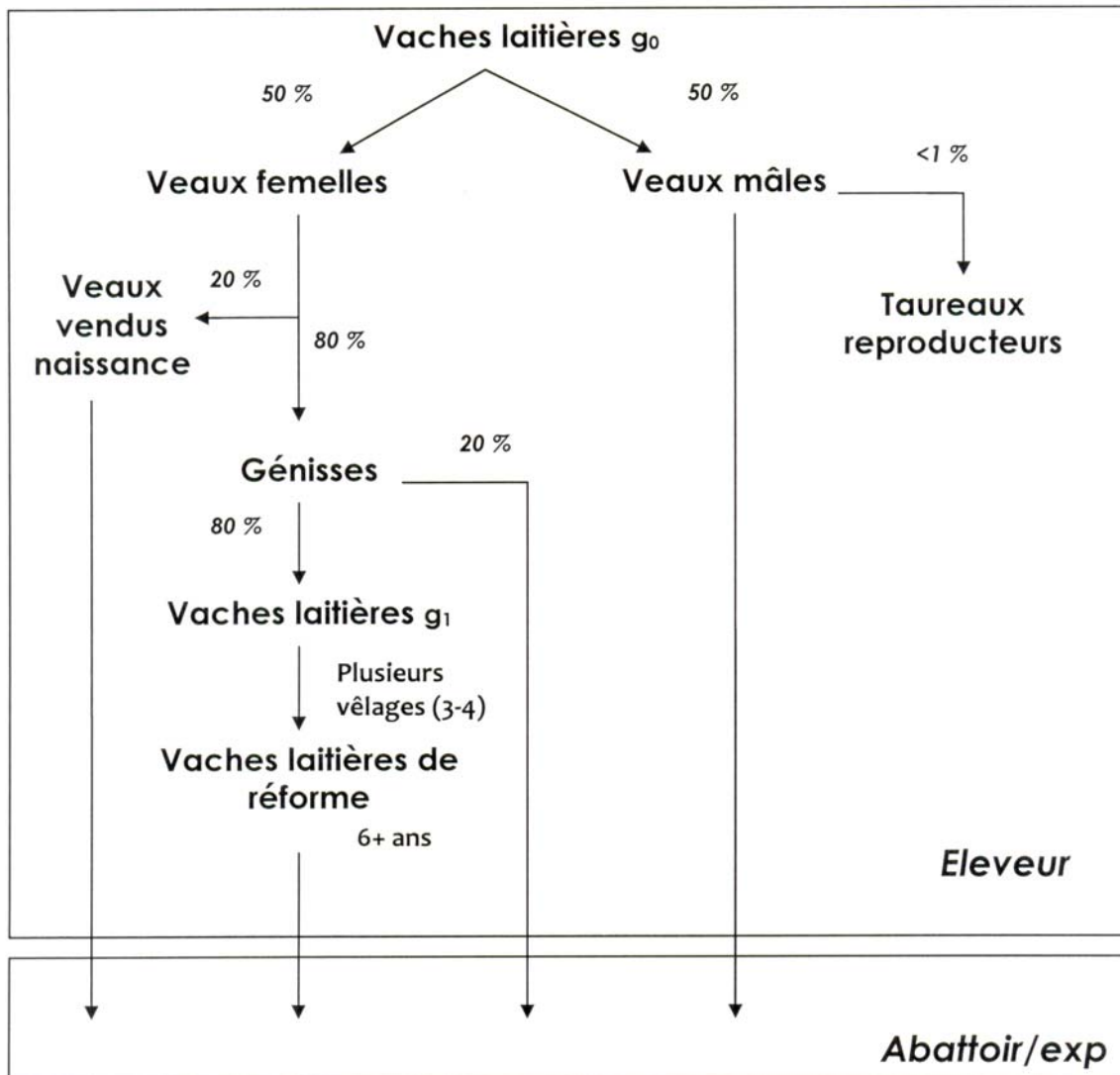
Graphique 5: Schéma cheptel viandeux

Source: SPF Economie

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Graphique 6: Schéma cheptel laitier

Source: SPF Economie

Tabel 7: Overzicht rendabiliteit mengvoederfabrikanten

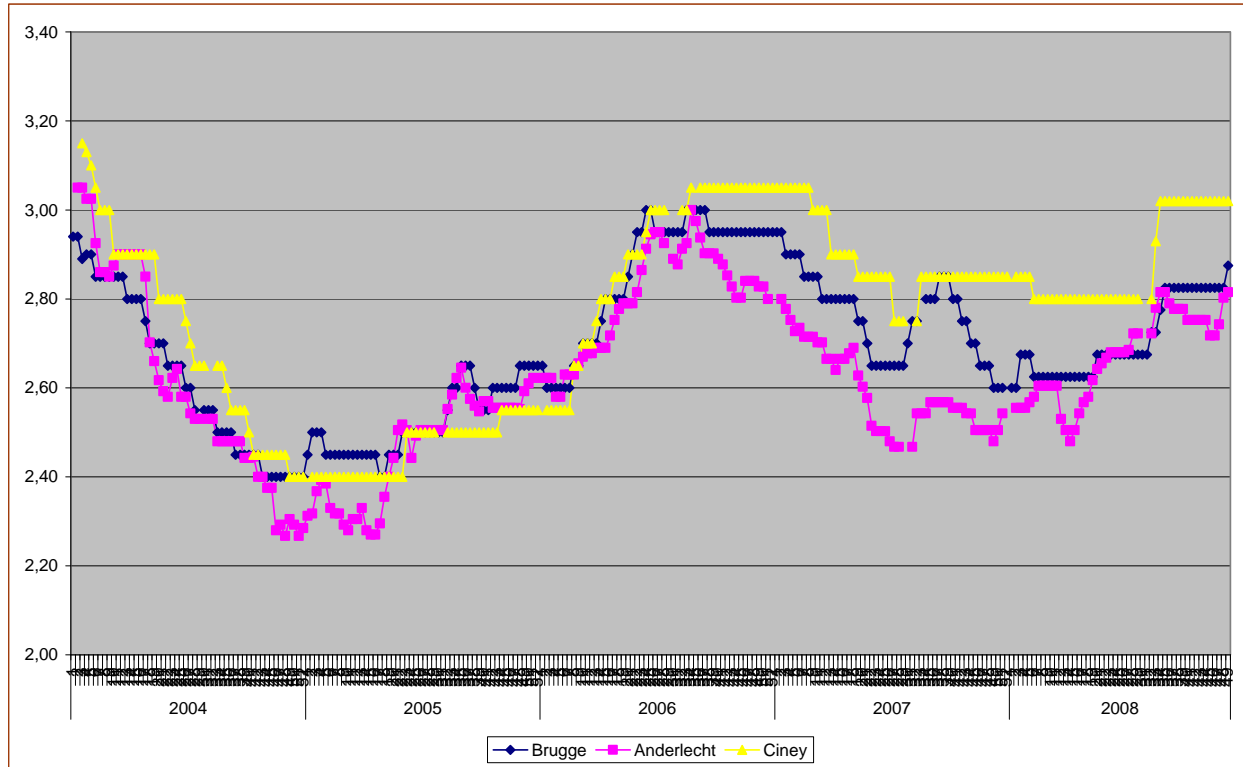
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Brutoverkoopmarge (%)	2,3	2,1	3,6	3,8	3,0	3,8	3,2	3,6	3,7	3,3
Nettoverkoopmarge (%)	0,4	-0,2	1,7	1,9	1,2	1,7	1,9	1,9	2,0	1,7
Aantal betrokken bedrijven*	73	78	75	80	82	74	74	72	71	73
Omzet (in miljoen EUR)	1.960,1	1.879,1	2.135,1	2.491,7	2.476,2	2.454,7	2.549,1	2.317,2	2.301,1	2.849,1

Bron: Belfirst – Berekeningen FOD Economie

* Voor de mengvoederindustrie werd uitgegaan van de ledenlijst van BEMEFA (176 bedrijven). Na correctie van deze lijst voor een aantal buitenlandse ondernemingen en "dubbel vermelde" bedrijven werden finaal 154 ondernemingen weerhouden. Van deze 154 bedrijven werden in de berekening van de bruto- en nettoverkoopmarge enkel deze weerhouden met een beschikbaar omzetcijfer in Belfirst

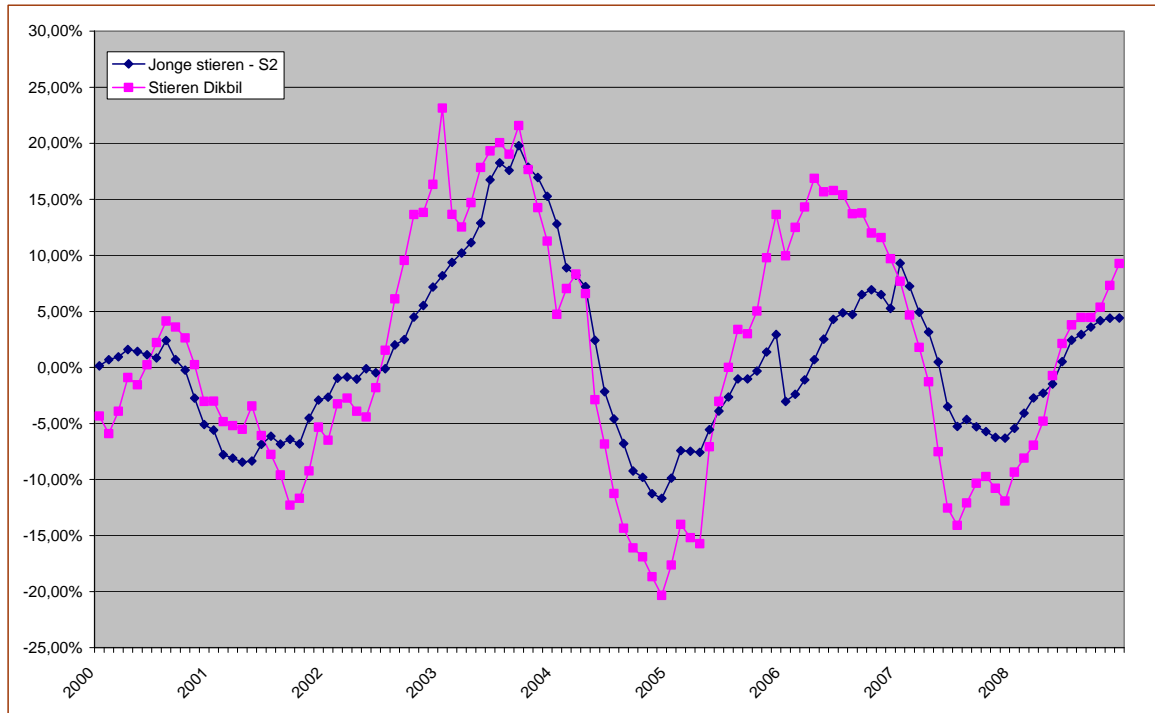
Graphique 8: Prijs levende dieren: Dikbilstieren

Prijs €/kg

Bron: Het Vlaams Gewest

Graphique 9: Prijsevolutie van karkassen (AS2) en van levende runderen (dikbilstieren) – Veranderingspercentages ten opzichte van de overeenstemmende maand van het voorafgaande jaar

Bron: BIRB

Tableau 10: Constitution du prix consommateur de la viande de boeuf

	Evolution prix en €		
Prix payé à l'agriculteur sur pieds (pour un taureau BBB de - de 24 mois de 667 kg rendu à l'abattoir)		3,07	
Rapport poids abattu froid/poids vif	69%	4,45	
Déficit abattage <> 5 ème quartier:	54,70		
Pour bête de 460,6 kg	0,12	4,57	
Coût emballage, consommable , MDO pour désossage P.A.T. (rn €/kg à l'os)	0,63		
Rendement de découpe	83%	6,29	
Rendement portionnage	95%	6,62	54,14% (pourcentage du poids de la bête qui est vendable)
Coût MDO/ravier/consommables en €/kg (de 1,5 à 3 € suivant l'emballage)	3,03	9,66	
Marge Grossiste (sur Prix de Revient)	10%	10,62	
Coût Transport vers centrale 0,08 Eur/kg x 7 (car 7 fois plus cher pour Les portions consommateur puisque 7x plus de volume transporté)	0,56	11,18	
Frais de gestion et élimination des déchets dans le cadre de l'ESB	0,07	11,25	
Frais APAQ-W et AFSCA	0,03	11,28	Prix de vente HTVA au distributeur
Marge distributeur (de 18 à 30 %) (pour dispatching en magasin et vente)	22%	14,46	
TVA	6%	15,33	Prix Consommateur Théorique Moyen pour la viande de bœuf (de 11,45 à 16,71 suivant le type d'emballage et la politique de marge du distributeur intégrant la "casse")

Remarques:

- 1) Entre le 01/01/07 et le 19/05/08 le prix du diesel routier a augmenté de 50,11 % soit + 0,3502 €/litre HTVA
 - 2) Depuis le 01/01/07, le coût des emballages (plastiques, cartons...) a augmenté de 6%
 - 3) Au 01/01/07 et au 01/01/08 les salaires ont été indexés à 2 reprises (respectivement de 1,85 % et 1,58%)
 - 4) Entre le 01/01/07 et maintenant le prix des peaux de taureaux (cuirs) a perdu 15 Eur/pièce (31 au lieu de 46) suite à la chute du \$ et à l'augmentation des coûts de transport vers l'Asie du sud-est
 - 5) Le fait que suite à la raréfaction des bouchers la viande bovine soit de plus en plus vendue en libre service, en emballage consommateur avec plus longue DLC par rapport à une vente en rayon traditionnel entraîne des augmentations de coût par l'emballage, le transport... ceci d'autant plus que les invendus ne peuvent plus être retravaillés en magasin et partent à la poubelle. Ce prix peut en outre être influencé par le fait que l'emballage soit individuel (pour 1 personne) ou familial.
 - 6) Malgré tous ces facteurs le prix de la viande de Bœuf vendue au consommateur n'a pas augmenté de manière significative sur ces 20 dernières années. Tout au plus, on parle d'une progression de 7% qui est très largement inférieure à l'inflation, ceci alors que les contraintes et les coûts pour tous les maillons de la chaîne n'ont cessé d'augmenter
- Source : FEBEV

Tabel 11: Overzicht van de evolutie van de voornaamste kostencomponenten in het productieproces van consumeerbaar rundvlees

Prijsverloop van de componenten van de kostprijs af slachthuis (index 2000 = 100)									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Aankoop levend dier	100,0	93,4	94,6	108,4	106,5	102,6	105,6	104,4	104,9
Arbeid slachthuis	100,0	105,6	109,6	111,7	116,3	119,2	123,9	128,9	135,4
Afschrijvingen	100,0	100,9	99,7	103,1	104,3	105,4	109,9	112,6	117,7
Verpakkingsmateriaal	100,0	96,7	91,1	90,8	93,6	97,2	100,4	104,2	107,2
Huur en reiniging bakken	100,0	102,5	104,2	105,8	108,0	111,0	113,0	115,1	120,3
Lonen transport	100,0	105,5	111,6	115,1	117,2	118,0	122,7	128,5	133,9
Dieselprijs	100,0	96,9	93,7	96,8	104,2	128,3	133,1	135,7	156,3
Afschrijvingen transport	100	87,7	96,1	97,7	110,2	108,9	114,2	116,2	121,5
Totaal transport	100,0	101,0	105,2	108,3	113,1	119,2	123,9	128,5	137,4
Marge	100,0	96,9	98,2	107,7	107,8	106,3	109,8	110,6	112,9
Totaal	100,0	97,1	98,5	107,7	108,0	106,8	110,4	111,3	113,9

Berekende waarde van de componenten van de kostprijs af slachthuis (€ per kilo)									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Aankoop levend dier	5,50	5,14	5,20	5,96	5,86	5,64	5,81	5,74	5,77
Arbeid slachthuis	1,94	2,05	2,13	2,17	2,26	2,32	2,41	2,51	2,63
Afschrijvingen	0,48	0,48	0,47	0,49	0,50	0,50	0,52	0,54	0,56
Verpakking	0,53	0,51	0,48	0,48	0,50	0,52	0,53	0,55	0,57
Huur en reiniging bakken	0,15	0,15	0,16	0,16	0,16	0,17	0,17	0,17	0,18
Subtotaal	8,60	8,34	8,45	9,26	9,27	9,14	9,44	9,51	9,71
Bruto Marge	0,86	0,83	0,84	0,93	0,93	0,91	0,94	0,95	0,97
Transport : Lonen	0,25	0,27	0,28	0,29	0,30	0,30	0,31	0,33	0,34
Diesel	0,10	0,09	0,09	0,09	0,10	0,12	0,13	0,13	0,15
Afschrijvingen	0,06	0,05	0,06	0,06	0,06	0,06	0,07	0,07	0,07
Totaal transport	0,41	0,41	0,43	0,44	0,46	0,49	0,51	0,52	0,56
Diverse kosten	0,09	0,09	0,09	0,09	0,09	0,09	0,10	0,10	0,10
Totaal	9,96	9,67	9,81	10,73	10,76	10,64	10,99	11,08	11,34

Bronnen: NIS, INR, BIRB, Berekeningen FOD Economie

Tabel 12: Overzicht rendabiliteit vleesproductie

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Brutoverkoopmarge (%)	2,0	2,8	2,4	2,6	2,7	2,6	2,7	2,8	2,7	2,7
Nettoverkoopmarge (%)	0,5	0,7	0,9	1,2	1,2	1,1	1,3	1,2	1,2	1,3
Aantal betrokken bedrijven*	61	61	57	66	66	64	65	62	61	60
Totale omzet (in miljoen EUR)	1.713,6	1.444,2	1.472,9	2.036,1	1.965,3	1.740,9	2.132,6	2.174,8	2.329,8	1.845,9

Bron: Belfirst, Berekeningen FOD Economie

* Voor de vleesproducerende sector werd een lijst van 147 bedrijven samengesteld in samenspraak met FEBEV. Deze bedrijven opereren allen als slachthuis, uitsnijderij of gemengd bedrijf. Van deze bedrijven werden in de berekening van de bruto- en nettoverkoopmarge enkel deze weerhouden met een beschikbaar omzetcijfer in de jaarrekeningen